

MLADIKA

ISSN 1124 - 657X

ŠT.05

JULIJ 2001

**IV. ZAMEJSKI FESTIVAL
AMATERSKIH DRAMSKIH SKUPIN**

L. 5000
€ 2,58

Trst na desno - Slovenija naprej?	01
Nelda Štok Vojska: Rimska cesta	02
Katarina Fistrovič: Preminuli hčerki	03
Vida Valenčič: Armenija: lepa, komplicirana ženska (I.)	04
Ivan Orel: Delo v dobi globalizacije	07
Peter Merkù: Iz spominov na starše (XII.) ..	08
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: "Moje življenje je kakor kaplja na veji..." Primorski padalec Lojze Sivec (II.) ..	10
Saša Martelanc: Slovenski utrinki iz Normandije. Od srečanja po izkrcanju 1944 do znamenite umetniške slike	14
Bruna Pertot: Filigran	16
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	16
Mitja Petaros: Kovine novcev ..	17
Drago Štoka: V spomin	19
Breda Susič: Zaščito imamo. Kaj zdaj?	20
Pod črto: Površnost pa taka ..	20
Na rob neki proslavi	21
Lida Turk: Odkritje spominske plošče na rojstni hiši dr. Dorčeta Sardoča v Slivnem	22
Antena	25
Ocene: Knjige: Dušan Jelinčič: Umor pod K2 (M. Jevnikar)	31
Knjižnica Dušana Černeta (št. 36)	32
Na platnicah: Pisma; Za smeh; Listnica uprave	
Priloga: RAST 04 - 2001	

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija,
ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 5.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 40.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 45.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk: Graphart snc - Trst

pisma

POMLAJEVANJE BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Spoštovani,
pišem vam v zvezi z vestmi, ki sem jih pred kratkim zasledil tako v matičnih kot v zamejskih sredstvih javnega obveščanja. Iz poročil o nekaterih občnih zborih in srečanjih borčevskih organizacij tostran in onstran meje (VZPI-ANPI ter ZZB NOV) je bilo moč razbrati zaskrbljenost ob dejstvu, da se vrste teh organizacij vedno bolj redčijo in da je zato potrebna pomladitev. Ne vem, če je res, ampak baje je sekcija borčevske organizacije v Sežani trenutno sestavljena pretežno iz pripadnikov mlajših rodov, ki druge svetovne vojne in osvobodilne borbe niso doživeli.

Moje vprašanje je sledeče: ali niso organizacije, kot VZPI-ANPI v Italiji, ZZB NOV v Sloveniji in druge podobne drugod po Evropi, v bistvu združenja veteranov, ljudi, ki so drugo svetovno vojno doživeli na lastni koži? Kaj imajo pri tem mladi? Obrazložitev, da gre za čuvanje in posredovanje vrednot, kot so npr. narodna zavest, socialna pravičnost, nasprotovanje krivicam ipd., se mi ne zdi verodostojna, saj to znajo veliko bolje opravljati druge ustanove. Kar mislim jaz, je sledeče: imam vtis, da so te organizacije postale same sebi namen, saj v

preteklih desetletjih marsikdaj niso opravljale tiste naloge, ki bi jo morale: spodbujati narodno zavest, opozarjati pred socialnimi krivicami, spodbujati strpnost, dialog in sožitje med narodi, a tudi med drugače mislečimi, oblikovanje zrelih in odgovornih državljanov idr. Namesto tega se je marsikdaj šlo v netenje ideološkega sovraštva, v ne-dialog, v obrambo doseženih privilegijev in delovnih mest določenih funkcionarjev ter v zavestno zatiranje razvoja zrelih osebnosti iz gole politične računice. Ko bi VZPI-ANPI v Italiji resnično gojila dialog in strpnost, bi danes ne imeli na vladi Berlusconija ter njegovih fašističnih in ligaških zaveznikov. Ko bi isto poslanstvo v Sloveniji zares izvrševala ZZB NOV (ki je imela v tem smislu veliko večjo težo kot v Italiji), bi slovenski narod ne bil tako razdeljen, predvsem pa bi bil strpnejši do sebe in do priseljencev. Pa vidimo, da ni tako.

Zdi se mi, da je borbo za pravične ideale zamenjalo prizadevanje za ohranjanje javnih prispevkov in za zagotavljanje delovnih mest, ki bi v drugačnem primeru bila obsojena na izginotje v teku nekaj let. Se motim?

P. L.

SLIKA NA PLATNICI: Pod krošnjami kostanjev na glavnem trgu v Mavhinjah so se na improviziranem odru zvrstile gledališke skupine z vseh vetrov naše dežele na četrtem festivalu amaterskih odrov, ki ga je priredilo društvo Cerovlje Mavhinje. Od 21. do 30. junija se je kraška vasica Mavhinje spremenila v živahno kulturno prizorišče in v ta kraj pritegnila veliko število ljubiteljev gledališke umetnosti (foto Maver)

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar., Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Trst na desno - Slovenija naprej?

Trst ima desnosredinsko občinsko upravo. To niti ni kakšna posebna novost za mesto, ki je po Osimskem sporazumu že sredi sedemdesetih let prehitelo čas in napovedovalo preokret v državnem merilu v smislu prevlade ideološko bolj ali manj neopredeljenega gibanja nad tradicionalnimi strankami (Lista za Trst - Berlusconijska Forza Italia). Vzporednost obeh pojavov seveda ni popolna, saj smo medtem doživeli berlinski zid in korupcijske afere, ki so dodobra zrahljale zaupanje v tradicionalne stranke. Najnovejši obrat na desno v državnem merilu je opravil ostalo. Zanimivo je, da so neposredni, čeprav vsem morda ne povsem zaznavni vzgibi za zmago desnice v obeh primerih vendarle podobni: Lista za Trst je svoj čas nastala in zmagala kot odgovor na Osimski sporazum in na odpoved zahtevam po Istri, tokrat pa kot zadnji odpor proti zaščitnemu zakonu za Slovence v Italiji in kot poslednji poskus pogojevanja vstopanja Slovenije v Evropo z novimi koncesijami v Istri. Vsekakor igrajo pri zadnjih volitvah odločilno vlogo stališča, ki sta jih oba tabora zavzela do slovenskega vprašanja. Kdo bo morda pripomnil, da Illy sam vendarle ni bil kaznovan zaradi podpore zaščitnemu zakonu in zaradi dveh slovenskih besed, s katerima je zaključeval nastope med Slovenci. To je res, a samo zato, ker si je pridobil nesporne zasluge pri upravljanju mesta, ki je v preteklosti bilo obsojeno na negibnost. Illyjev uspeh je bil osebne narave, zanj pa je plačala Oljka, kateri so volilci samo enkrat dovolili, da je izbrala županskega kandidata med ljudmi zunaj tradicionalnih strank, celo moža, ki je bil bolj liberalno usmerjen in ki celo ni skrival svoje nestrpnosti do obveznih tem levih strank.

Vsekakor, če se bo mesto moralo sprijazniti z novim županom Dipiazzom, se bo tudi slovenska komponenta tržaškega prebivalstva morala prilagoditi. Vzeti bo pač treba stvari, kot jih je določila ljudska volja. Mestne oblasti bo moralo slovensko zastopstvo v občinskem svetu, ki se je tokrat še zreduciralo, odločno opozoriti na institucionalne dolžnosti, kot izhajajo iz mešane sestave prebivalstva in iz našega zaščitnega zakona. Tem odgovornostim se nihče ne more odtegniti. Morda si bo desna sredina pri tem manj pomišljala in oklevala kot pa leva sredina, ki se je bala lastne sence. Vsaj na desni nima konkurentov, ki bi ji pobirali glasove.

Skoraj istočasno je Slovenija v zadnjih dneh proslavila desetletnico samostojnosti. Lep praznik je spomnil na tvegano, a trezno dejanje takratnih vodilnih mož, ki so odločali o usodi slovenskega naroda. Ta slovenski narod pa je danes v precejšnji meri pozabil, kaj vse mu je bilo prihranjeno s takratnim pogumnim in doslednim sklepom peljati do konca referendumsko odločitev. Marsikomu se celo toži po brezskrbnih časih, ko je za vse skrbelo enoumje. Verjetno je povsem normalno in tudi prav, da normalen človek ne živi v stalnem strahu pred nenormalnimi razmerami, v katerih so se znašli, večinoma ne po lastni krivdi, mnogi, ki so s Slovenci še deset let prej delili isto državljanstvo. Verjetno je samostojnost prišla v letih objektivno prekasno, da bi jo lahko ožarjala danes morda staromodna domovinska romantika, ki daje duška čustvom. Vendar se ne moremo ubraniti občutka, da bi se obremenjujoči in nerodni vznesenosti lahko izognili z osrednjo proslavo, ki bi bila tako intelektualno kot tudi fizično dostopnejša, predvsem pa bi se ob tej priložnosti državna televizijska hiša brez škode lahko odpovedala vulgarnosti cenene kabaletne ironije.

“Ma kaj je blo moglo tábot tókat mojga Jakoba!” je Ema smrkala v premočeno rjuho. “Kaj je blo rávalo, da je brížen trko vobólo, da ne pozna nobenga, nánka mene, njegovo pupo! Je biv ranjen v glavo? Je vjev kašen valek strah? Mu je tu pistila malarija ali kašna druga bulezen?”

Petelini so že naznanjali jutro, ona pa se je, kot že toliko noči, zaman mučila z vprašanji.

Odgovor je poznal le Bog, kajti Jakob se ni spominjal, kaj se mu je bilo godilo tam v daljni Abesiniji, kamor je moral kot italijanski vojak. Po sedmih letih so ga bili shiranega do kosti

in komaj še živega pripeljali domov k ostarelim staršem. Od silne bolečine, saj tudi njiju ni prepoznal, sta kmalu drug za drugim umrli.

Jakoba, edinca, ki razen ostarele tete Urše ni imel nikogar, je še istega dne vzela k sebi Ema. Bila mu je prijateljica, mati in žena obenem. Skrbela je, da je imel toplo, da je bil čisto napravljen in da je spravil vase vsaj malo mleka ali juhe. Negovala ga je in bodrila, ko je pogosto zapadal v popolno brezvoljnost. Predvsem pa se je trudila, da bi mu obudila spomin. Govorila mu je o starih časih, o njiju, mu kazala slike, ga vodila po vrtu in vinogradu. Kaj vse je počela, da bi mu pregnala temo, v kateri je taval.

“Ma kaj ne znaš, da kdu sen jaz?” ga je spraševala, on pa le odkimaval.

“Smo hodili sčep tri leta jaz eno ti. Kaj neč se ne spúneš?”

“Ne.”

“Pogledi! Te na tej koróni smo sedeli. Kadar je blo jasno, smo šteli zvezde, gledali Luno eno Rimsko cesto.”

Rimska cesta! Kako rada sta jo opazovala! Objeta sta strmela v nebo in se pogovarjala o njej tudi tisti večer, ko sta se prvič poljubila. Kakor da bi bilo včeraj, se je Ema živo spominjala pomenka:

“Kaku se svetlí! Sigurno je skovana ses samega srébra. Čuj, Jakob, ma kaj tu je zares ana cesta?”

“Ma ne! Takú se sámó kličejo te zvezde.”

“Sen tela rec! Hm cesta! Kdu zna kan se pride po nji?”

“Uuu, daleč daleč! Na drugi hraj svéta eno še nápret.”

Kot da bi ji ga Rimsko cesta odpeljala. Kakor da je po njej odkorakal v neznanu.

V letih, ko ga ni bilo, je ob toplih večerih sedela na hlotu za hlevom, sanjarila in se spraševala, zakaj ji od sodátov nikoli ne piše. Takoj po odhodu ji je bil iz Palerma poslal kartolíno, potem pa o njem ni bilo več glasu.

“Gvišno ne more,” ga je opravičevala. “Ku bi mogo, znan, da se bi vogláso! Kdu zna, kan so ga poslali! Ku vod tan, kamar je, nánka hodi pošta!”

Nelda Štok Vojska

Rimska cesta

Nekega večera jo je sredi turobnih misli iznenadila sedaj že pokojna babica.

“Ti ga čakaš. Eno ga boš tudi dočakala,” ji je rekla. “Sámó... sámó...” je iskala besede, “... težka bo!”

“Ne stri neč, nona, ku bo težko! Sámó da pride!” je Ema objemala babico, ki si je skrivaj otrlá solzo.

Ta njihova nona! Niso ji zaman pravili Vanca Štringónka. Krko boti je rekla hip! Tudi takrat, ko je stav slabo práščič, je zvečer znenada dejala:

“Zíttra ne bo našega kunća vec neč bolelo.”

In res ga ni. Je bil bužec vre krepán.

“Eee,” je Ema spet zaihtela v blazino, “moja zlatna nona je vre tábot znala, da bo Jakob pršo, ma da bo dosti bolan, da me ne bo nánka póznav. Je znala, je, ma me ni tela razzálostet.”

Ema se je v letih svoje samote pogosto obračala na Rimsko cesto, pričó njene ljubezni. Z njo se je pogovarjala, kakor da bi bila nekaj živega:

“Ti cesta bela, ki vidiš na vse strani, znaš, da kod hodi muj Jakob. Te prosen, sveti več močno nad našen krajen, da bo znav kan vobrnet, da bo znav pričú dumú! Daj, ti srébrna cesta, nrlepša vod vseh cest, naredi tu zame! Pripelji mi ga ná Zot! Kaj ne da boš!” jo je navdajalo upanje.

Bili pa so tudi dnevi, ko je obupovala:

“Eh, kdu zna, ku je nánka še živ! Ku bi biv, bi se na kašno vijo vogláso. Bi mi póslav po kome kaj rec. Oh, ne znan, ne znan!”

Ko ji je bilo najhuje, se je spomnila babičinih besed.

“Ma nona je rekla, da bo tórnáv. Ja, da ga bon dočakala, je rekla!”

In potem je nekega dne res prišlo sporočilo, da prihaja.

Toliko se je veselila, on pa, njen Jakob, je ni opazil. Je sploh ni poznal. In drugih tudi ne. Zamišljen in odsoten je spregovoril komaj kakšno besedo. Nenadoma mu je pogled potemnel, kakor da podoživlja nekaj groznega. Med obrvmi se mu je zarežala guba in pesti je tako močno stiskal, da so se mu izsušeni členki prstov čisto pobelili. Počasi je potem spet dobil blag izraz in postal miren. Preveč miren. Čisto otopel.

A čas je delal svoje. Sicer še vedno zelo šibak, je Jakob postopoma pridobil nekaj kilogramov in malo oživel. Pa tudi v glavi, kakor da bi se mu na trenutke bistrilo. Znenada je dvignil čelo in z zanimanjem opazoval kakšno stvar, kot da ga na nekaj spominja. Kakor se je bila pozornost pojavila, tako je tudi ugasnila.

Ema se je useknila v vogal rjuhe. Pa saj je bila samo voda! Solze. Obrnila se je na bok, rahlo objela spečega Jakoba in zašepetala:

“Ma jaz te štemán tudi tašniga! Te štemán eno te bom štemála!”

Nekoliko se je pomirila, se prekrižala in kot vsak večer molila k Materi božji od zdravja, da bi jo razsvetlila, da bi vedela, kako mu pomagati.

Danes jo je bila prešinila misel, da bi ga peljala zvečer k potoku. Tja dol, kjer sta se takrat, preden je odšel, enkrat samkrat zblížala sez vsen. Da, tam bi se zagotovo česa spomnil!

In sta šla. Ob luninem svitu sta stopala po potki, ona pa mu je prigovarjala:

“Pogledi, Jakob, ki lepa luna je nicór! Taku mocno sveti, ku da bi blo čez dan. Vlih taku je svetla tudi uno vačer.”

“Katero vačer? Ma kan gremo zdaj, ki je vre pala nuć?”

“Te dol do uniga našiga skrívšiga prostórcća. Znaš kaj vod tega kraja?”

“Ne.”

“Pa vod mene, Jakob, kaj znaš vod mene?”

“Da si lepa ku Mati božja. Eno da si dosti dobra. Ja, da si lepa eno prijazna, tu znan.”

“Kdu pa sen jaz?”

“Praviš, da si Ema.”

“Eno kaj sen ti bla jaz tebe?”

“Moja pupa si bla. Taku si rekla.”

“Sen rekla, ja. Ma pa ti san se ne spúneš, kaku eno kaj je blo mej nami?”

“Ben se dosti rad, ma se ne moren. Láhkó da se bon spúno jutri, láhkó ta drugi dan. Boš vidla, an dan se sigurno bon!”

Vsa izmučena se je Ema rahlo privila k svojemu Jakobu in goreče zašepetala:

“Da bi Buh uslišav te tvoje besede! Da bi jih uslišav!”

tábot - takrat; *tókat* - se zgoditi; *brížen* - revček; *vobólo* - zbolel; *trko* - toliko; *nánka* - niti; *pupa* - dekle; *scep* - skupaj; *se spúneš* - se spomniš; *koróna* - brzina; *se svetlí* - se lesketa; *nápret* - naprej; *kartólina* - razglednica; *štrigónka* - coprnica, vsevedka; *krko boti* - kolikokrat; *je rekla hip* - znenada je izjavila kaj preroškega; *zítra* - jutri zjutraj; *kúnić* - prašič; *vse krepán* - že mrtev; *názot* - nazaj; *tórnáv* - se vrnil; *te štemán* - te ljubim; *sez vsen* - popolnoma; *nicór* - nocoj; *je vre pala nuć* - se je že stemnilo; *skrívšiga* - skrivnega; *mej nami* - med nama; *ta drugi dan* - pojutrišnjem.

Katarina Fistrovič

Preminuli hčerki

*Iz vsakega oblaka
se mi smehljaš,
iz vsake rože,
vsakega zelenega lista.*

*Skozi vsak sončni zahod
me boža tvoja nežnost.*

*Z vsakim jutrom
mi šepetaš,
da sva si vsak dan
en dan bliže.
Vsak večer tiho poljubiš
mojo materinsko dušo
in počutim se,
kot da te zopet nosim
pod svojim srcem.
Zdaj.
Za vedno.*

SEDEM MESECEV V KLETI: DANES NA PROSTEM, A ŠE VEDNO BREZ ZRAKA

Ura je pozna. Iz Armenije se vozimo kakih osem ur. Gor in dol po tistih rumenih gričih, tu pa tam kako grmičevje, za silo postavljene stojnice z jabolki in pomarančami, od časa do časa otroci na eni in drugi strani ceste, ki ti mahajo in ponujajo ciklame. Večji drže šopek v roki, malčki ti jih ponujajo kar v skodelici. Pokrajina, ki te objema, je čudovita. Ararat v daljavi in ta dolga pot, ki se vleče in vleče, iz dneva v noč. Postanek v montažni hiši bogu za hrbtom. Armenci jedo vedno v malih krožnikih, takih za sladico. Zobamo dobro zapečeno svinjino in si nadevamo tanek nekvašen kruh lavash z estragonom in meto. Še nekaj ur in bomo v Nagornu-Karabakh. Veliko belo terensko vozilo humanitarne organizacije Family Care šviga naprej. Med golim skalovjem, potoki, mestom Goris, za katerega pravijo, da je nastalo po načrtu arhitektov iz Nemške demokratične republike. Res je: arhitektura hiš je različna. Naprej do meje med Armenijo in avtonomno Republiko Nagorno-Karabakh, državo, ki kot taka obstaja le za Armenijo. Armenska enklava na ozemlju Azerbajdžana. Krvava vojna od leta 1988 do 1994, danes žive tamkajšnji Armenci v samoproglášeni samostojni Republiko Nagorno-Karabakh, v žepu pa armenski potni list.

In končno v Stepanakertu. Nora Babayan nam odpre visoka siva železna vrata in vem, da mi bo ta ženska ostala v srcu. Tako kot ona druga Norah iz Walesa - preprosta ženska srednjih let, ki je z večnomolčecim možem vsako leto prehodila celo vijugasto vališansko tranzverzalo po tistih položnih poteh

s stranskim prepadom na morje. Nora iz Nagorna-Karabakh je starejša. Nasmejana stara mama, ki ti v dveh stavih pove, za kaj se splača živeti. Ura je že skoraj polnoč in naravnost nerodno je priti v goste tako pozno, pa čeprav napovedani. V dolgi beli srajci, z raz-

kuštranimi kratkimi lasmi, tistim obrazom ruske babuške - mama je bila Rusinja - te sprejme in takoj povede v kuhinjo. Iz sosednje izbe, ki jo ločuje le zavesa, je čuti dekliško hihitanje. "To sta moji dve vnučkinji". In tudi smisel Norinega življenja. V zgornjem nadstropju so tri spalnice, v katerih Nora občasno gosti tuje zdravnike, ki sodelujejo s humanitarno organizacijo. "Brez tega denarja ne bi mogla shajati in polovico vsote gre za študij teh dveh deklet". Ki sta seveda presrečni, da lahko urita angleščino. Nora angleščine ne zna in krasno se ji zdi, da ima v gosteh Slovanko, da se lahko vsaj za silo sporazumeva v ruščini.

Tako čuden je ta stik med dvema tako različnima svetovoma, med življenji, ki so si neverjetno daleč. Verjetno obstajata le dve stvari, ki te butneta v spoznanje, kaj je zares važno v življenju: bli-

Vida Valenčič

Armenija: lepa, komplicirana ženska (I.del)

"Stari oče" in "stara mati", simbola Nagorna-Karabakha.

žanje smrti in sama smrt. Ker prej ne dojameš. In vojna pomeni bližanje smrti.

Nora je med vojno z Azerbajdžanom dolgih sedem mesecev preždeli v kleti pod to kuhinjo, v kateri sedimo. Sedem mesecev je živela v 25-metrskem prostoru pod zemljo in štela granate. 35, 36, 37. Pri 38. je imela na razpolago ravno toliko časa, da je lahko stekla gor na površje, zgrabila nekaj jajc iz kurnika ter se spet barikadirala v klet pred naslednjim obstreljevanjem. Preživeti nekaj takega te obrne kot nogavico. In dejstvo, da preživiš, ti daje istočasno občutek nekega poslanstva - saj si kljub vsemu preživel - in občutka krivde - saj si ravno ti, in ne ostali, preživel. Predvsem pa ti izsuši besede v grlu. Obstane ti vse tisto neizrečeno, obup, osamljenost, vdanost, tvorba brez imena in brez razlage.

Nora o tem ne govori. O njenem življenju izvem posredno. Ker sama želi govoriti izključno v sedanjiku. Navsezadnje ima prav. Nesmiselno se je prekomerno ukvarjati z lastno preteklostjo, ker drugače ne živiš več, ampak večno premlelaš (ne)storjeno.

Toplo se nasmeje in vzhičeno pove, da imamo lahko že nocoj toplo vodo. In tudi zjutraj. Ob sedmih smo že nared, pljusk vode na prespano kožo in spodaj nas že čaka Nora s svojo bogato pogrnjeno mizo. "Skuhala sem špagete v Vašo čast". Čašico razkuhanih špagetov brez omake pojem, ker je tako prav. S tistimi močnimi rokami in neustavljivo reko ruskih besed nam pomoli pod nos lesen pladenj s širokim krožnikom obrnjenim navzdol. Radovedno dvignem krožnik in Nora se nasmeje kot dekletce. "Komaj spečena sadna pita. Morate jo poskusiti". Tisti debeli kosi pite z jabolki in marelicami mi sprožijo v tek spominsko kolesje in mi priključijo pred oči, v usta in nosnice drugo sadno pito in drugo močno žensko iz Kopra.

Še zadnji požirek armenske (...v bistvu turške, vendar tega ne smeš za nobeno ceno izustiti...) kave iz močnih steklenih kozarcev vkleščenih v na videz bronasto izrezljani ročaj s podstavkom, potem pa gremo. Danes bomo obiskali porodniški oddelek ene splošnih bolnic, za katerega skrbi humanitarna organizacija Family Care.

"Oblecite te zdravniške halje. Pacienti se vsaj ne bodo tako vznemirili. Saj veste, prepogosto prihajajo semkaj novinarji brez vsakega razumevanja".

V dolgi beli halji stopamo po hodnikih in Sarah nam pokaže porodniško sobo, preprosto ambulanto, bolniške sobe, v katerih vidiš ženske z žalostnim pogledom v obeh. Malo govorijo te ženske, trudne od številnih porodov in splavov. Nekoliko me prevzema občutek sramu, ko nam Sarah razkazuje tehnične naprave, sterilizacijske posode, enostavne inkubatorje. Pred dežurnimi bolničarji se moraš delati, ko da si kak tuj zdravnik na obisku, ki pregleduje razpoložljivost najosnovnejših naprav v porodniškem oddelku.

Nedvomno so te ženske na boljšem, saj ne rojevajo v zanikrni podeželski splošni bolnici, kjer ni čez noč nobenega dežurnega zdravnika, kjer v toaletah večkrat ni vode in kjer se občasno po hodnikih, ki naj bi bili higiensko neoporečni, sprehaja mačka.

To popoldne mora Sarah prepeljati zaboje zdravil, nekaj stolic in omaric za novo ambulanto v revno bolnico v bližini mesteca Martini. Lije kot iz škafo. Veliko terensko vozilo si utira pot po blatnih cestah posutih z luknjami.

Nova ambulanta je preprosta sobica z novo posteljo, belimi omaricami, mehkiimi odejami in zabojem zdravil iz Velike Britanije in Italije. Nič več kot to, vendar v takih razmerah je že sama preprosta opre-

Ashtotsk - na meji z Gruzijo.

ma, mehka odeja in zaboje obvez več, kot si lahko pričakujejo od države.

Sarah nam predlaga, da bi se med dogovarjanjem s krajevnimi zdravniki, razkladanjem in urejevanjem zdravil po ambulantnih omaricah, s šoferjem odpeljali v bližnji Fizuli, lučaj stran od frontne linije z Azerbajdžanom. Eden teh prvotno azerskih krajev v armenski enklavi v državi Azerbajdžan, ki so jih Armenci zavzeli in uničili. S šoferjem se vozimo naprej in naprej, brez besed, ker je vse skupaj neizrekljivo. Vem, vojna je vojna, preganjanje, genocid, tisočletne krivice storjene nad armenskim narodom, vse to se ti zareže v dušo kot rak. Racionalno vem, emotivno pa ne dojamem, kaj lahko pomeni storjena krivica oz. nepriznanje genocida kot dokumentiranega zgodovinskega dogodka, kaj pomeni preživeti po tragični naravni katastrofi, potresu leta '88. Zagotovo pa vem, da pusti vse to težke posledice na duši.

Megla vsepovsod. Še večja turobnost, zapuščene hiše so videti še bolj prazne, ostanki vrtnih ograj, zarjaveli čajniki na porasli travi, deli kuhinjskih in kopalnih prostorov okrašenih z žareče modrimi ploščicami, robovi oken in vrat zevajočih v praznino, vse to je videti še bolj vnebovpijoče. Med ruševinami je tu pa tam videti koga, ki nabira kak zarjaveli kos železa, kako opeko, meter ograje, ki jo bo nesel domov. Ena sama praznina, nič, ničesar na spregled.

Ko sem prebirala zgodovino področja Nagorno-Karabakh, sem doumela, kako zamotan je ta klobčič in kako je predvsem zgodovina predmet nenehnih razhajanj med enim in drugim narodom. Armenci si lastijo pravico do te zemlje na osnovi pokristjanjenja, ki se je na tej zemlji odvijalo v 3. stoletju, za Azerce pa je bil Nagorno-Karabakh že štiri stoletja pred Kristusom del starega imperija Kavkaške Albanije (ki nima nobene veze z današnjo), na tej zemlji pa naj bi živeli narodi kavkaškega in turškega porekla, ki so kasneje dobili naziv Azerci ter sprejeli krščanstvo kot nacionalno religijo v 4. st. po Kr.

Dalje pravijo Azerci, da so Arabci v 8. st. podjarmili ta košček južnega Kavkaza in vsilili muslimansko vero. In tako naprej, vzdolž zgodovinske poti od srednjeveškega razcveta krščanstva (na kar pričajo številni khackarji - kamniti križi s cvetnim okrasjem), do vojn z Arabci, Turki, Mongolci.

Nagorno-Karabakh, tako kot celotno kavkaško ozemlje, se je znašel med kladivom in nakovalom, zanj se je potegovalo tako perzijsko kraljestvo kot ruski imperij. In tako vse do obdobja, ko sta - vedno sprti - državi Armenija in Azerbajdžan postali sovjetski republiki. Stalin je vrgel Azerbajdžanu in turškemu psu, ki je varoval Azerbajdžan, sočno kost

Starinsko sveto pismo, shranjeno v času Sovjetske zveze pod zemljo.

- armensko enklavo Nagorno-Karabakh, ki je tako postala "samostojna dežela" znotraj azerbajdžanske republike. Ob redčenju sovjetskega lepila pa se je izvotlila tudi razsodniška moč, ki jo je slednje vsebovalo. Azerci in Armenci niso mogli skupaj shajati in razhajanja so se izrodila v krvavo vojno, ki je sicer prenehala leta '94, katero pa je še zmeraj občutiti v zraku, kot večno sevanje, ki se ti vsesa v meso. Zanimivo je, da je Rusija skrito podpirala armenske separatiste, saj je na področje prišla bogata pomoč diaspore in Rusija je to dopustila, pa čeprav odkrito tega ne bo nikoli priznala. Vse skupaj je bilo zelo razumljivo: Rusi si ne želijo nobenih motečih elementov na poti: ne Perzijcev in Otomanov nekoč, ne Turkov, Irancev in naftnih družb danes. Secesijska vojna na področju je torej dejansko predstavljala poskus ponovne pridobitve vpliva, ki ga je Rusija imela v preteklosti.

In današnja Armenija? Država, kjer si vsak želi stran, tja, kamor je odšel vsaj eden od sorodnikov, ki mu pošilja denar, da se lahko preživlja.

Ob prvem stiku se ti zdi vse pretirano: ličila na obrazu temnolasih deklet, črnina oblek in suknjičev, kratka krila in količina začimb v jedi. Pretirana se ti zdi samozavest Armencev, ki sami sebe, svoja dejanja, svojo bogato literaturo, svoje glasbenike povzdigujejo v nebo, njihov ponos, njihova prepričanost v lasten prav. Kavkaški Srbi, ponosni črnolasi narod tisočletne zgodovine, ki se je znašel pred zgodovinskimi udarci, ki bi ga lahko dokončno vrgli na tla. Armenec pa je vstal in ob tem dejstvu razumem, kako je to pretirano samopovzdigovanje samobrambni mehanizem. Sam sebe prepričuješ, da zmoreš, da zmoreš enako tako in še bolje od drugih. In le tak mehanizem ti omogoči, da se nikoli ne vdaš in obupaš. Armenec sam sebe prepričuje, da bo lahko kos vsemu, da je trd kot skala, ker je preživel vse, kar mu je naložila na ramena zgodovina: samo v prejšnjem stoletju je doživel turški genocid, sov-

jetsko birokracijo, potrese, vojno z Azerbajdžanom, na koncu pa še gospodarski kolaps. In prepričuje se tako močno in tako zagnano ravno, ker občuti, kako mu klecajo življenjska kolena.

Armenija je na veke vkleščena v neki nacionalizmu, ki bi jo lahko pogubil, predvsem pa jo materialno siromaši. Sedanji predsednik države Robert Kocharian je bivši predsednik avtonomne gorske

republike Nagorno-Karabakh in rezultat je, da je delež, ki se iz državne blagajne izteka v in za Nagorno-Karabakh ter za vojaške potrebe, vedno večji, seveda na škodo drugih potreb v državi. Realnost je taka, da je vsaka politična stran, ki si drzne govoriti o kompromisu z Azerbajdžanom glede vprašanja Nagorno-Karabakh, takoj utišana.

(konec prihodnjič)

Globalizacija je pojem, s katerim se vedno bolj srečujemo. Ta pojav sili države, da poenotijo svoje socialne in predvsem ekonomske modele zato, da lahko ustvarijo čim širše tržišče za izmenjavo dobrin in uslug. Ta realnost postavlja v konkurenco različne družbene sisteme - bogate in revne ekonomije. Slednjim se globalizacija ponuja kot edinstvena možnost za vstop v ekonomsko razviti svet, je pa še prezgodaj, da bi lahko rekli, komu bo tak ekonomski ustroj dejansko najbolj koristil.

ZDA in Evropa skušata v tej perspektivi usklajevati svoja ekonomska sistema in to delata tudi na svetovni ravni v okviru WTO (World Trade Organization). Na severno-ameriški celini je nastala NAFTA (ekonomska zveza med Mehiko, ZDA in Kanado), v Južni Ameriki imamo MERCOSUR, ki je tudi sad globalizacijskega trenda. Je pa veliko situacij, ko so razlike med sistemi zelo poudarjene in ko ne gre zgolj za detajle. Tak primer je gotovo ena izmed glavnih komponent moderne družbe - delovna sila. Tudi če izpustimo manj razvite države in se omejimo na najbolj razvite ekonomije, bomo ugotovili, kako velike so razlike na tako strateškem področju.

V 70. letih sta ameriški in nemški delavec delala povprečno 1.900 ur letno. Danes se ameriški delavec nagiba k 2.000 uram, medtem ko se nemški delavec nagiba k 1.500 uram. Ali je res ameriški človek toliko bolj "zaljubljen" v svojo zaposlitev? Ali gre za specifičnost dveh različnih družb (kultur)?

Na to vprašanje je skušal odgovoriti Ameriški državni urad za ekonomske raziskave, ki je prišel do zanimivih ugotovitev. Američani delajo več zato, ker je v njihovi državi možnost napredovanja in višje plače velika. A to je le ena plat medalje.

V ZDA je delovno mesto manj zavarovano kot v Evropi. Delodajalec lahko brez večjih težav delavca odstavi. Ker je po-

navadi zdravstveno zavarovanje vezano na delovno razmerje, ostane brezposelni ameriški državljan tudi brez zavarovanja (zadnje ocene pravijo, da se je v tem položaju znašlo približno 50 milijonov

Američanov). Razumljivo je torej, da ima izguba delovnega mesta v ZDA večje posledice kot v Evropi. Naravno je, da taki delovni pogoji naravnost silijo ameriškega človeka v tekmovanje; delodajalcu mora dokazati, da je on boljši od svojega kolega, saj bo gospodar v trenutku krize odslužil tistega, ki je manj kompetitiven.

Tudi glede poviškov plač je raziskava prišla do zanimivih ugotovitev: tisti delavci, ki delajo v povprečju 200 nadur letno (skupaj 2.200 ur) zaslužijo v povprečju le 1% več na leto.

Iz analize je razvidno, da razlika med ZDA in Evropo ni toliko v boleštni navezanosti ameriškega človeka na lasten poklic (Američani imenujejo ta pojav WORKAHOLISM), ampak gre prej za dva različna koncepta socialne države (welfare state). Slednja ima med drugimi tudi nalogo, da ščiti tistega, ki je v delovnem razmerju šibka pogodbeni stranka, to je zaposlenega. Ta raven zaščite pa je v ZDA očitno na zelo vprašljivi ravni. Občutek imaš, da postaja tekmovanje na delovnem mestu tako hudo, da njegov glavni namen ni več izboljšanje lastne ekonomske situacije, ampak da gre že za "boj za obstanek".

Evropa je nedvomno enakopravni partner ZDA v procesu globalizacije. Potrebno je, da brani in utrjuje vse pozitivne značilnosti svoje socialne in ekonomske politike. Žrtvovati našo specifiko na oltarju globalizacije bi pomenilo kloniti logiki močnejšega in izgubiti tiste dosežke, ki z drugimi dokazujejo civilizacijsko raven neke družbe.

Ivan Orel

Delo v dobi globalizacije

Tudi po nočnem alarmu se je življenje nadaljevalo, reči hočem, da sem slej ko prej obiskoval šolo. Latinščina je bila zame trd oreh, tako so starši mislili, da bi bilo pametno, če bi dobival inštrukcije, za kar se je mama dogovorila s prijateljico iz mladih let. Uvidel sem, da je to za moje dobro, pa sem vseeno hodil vedno z veliko nejevoljo k lekcijam. Hvala Bogu je bilo šolskega leta kmalu konec, tako da so tudi te lekcije prenehale, in jaz sem kot vedno zadovoljivo zaključil šolsko leto.

Kmalu potem se je njena hči poročila z nekim C., tržaškim oficirjem. Tudi sam sem bil povabljen na sprejem pred poroko, a čutil sem se osamljenega v tisti gosposko oblečeni družbi. Tu pa tam me je vljudna mamina prijateljica nagovorila, nekaj pokazala in ponudila slaščico in kakšno nedolžno pijačo, ker je opazila, da se dolgočasim. Vem, da je vsa družba čakala na ženina, ki bi moral vsak trenutek priti. Končno je bil tu, oblečen v uniformo, in nekatere fine gospe blizu mene so začele o njem govoriti, češ da je ženin kot oficir toliko 'ukrenil' proti banditom, da je gotov, da bodo kmalu premagani. Nič drugega mi ni ostalo v spominu od vseh pogovorov, ki sem jih tisti popoldan, hočeš nočeš, moral slišati. Ne da bi razumel, za kaj pravzaprav gre, sem si začel predstavljati, kakšna naj bi bila njegova dejavnost. Morda sem kdo ve kje bral, da so bili v kakšni pripovedi banditi 'ta dobri' in policaji 'ta slabi'. Morda sem mislil na razbojnike (bravi), ki so v Manzoni-jevih Zaročencih terorizirali okolje. Dejstvo je, da so se mi ti banditi smilili in da mi ni prav nič imponiralo, da je ta oficir toliko že naredil, da bi jih premagal.

Tisti čas je še naslednji pripetljaj pritegnil mojo pozornost. K maši smo tedaj hodili v bližnjo kapelico sv. Rite v ulici Franca. (Danes ima sv. Rita svojo cerkev v ulici Locchi). Po maši se je mama ustavila pred kapelico v pogovoru s prijateljico Anči Nöth-Sabbatini in z gospo B., ki je stanovala v ulici Belpoggio, in je bila kot gospa Anči poročena z italijanskim oficirjem. Razgovor je bil živčen, rekel bi napet. Ko sem se približal, sem utegnil še slišati gospo B., ki je vsa ogorčena vzklikala: "... eh no,

tuto brusarghe! tuto brusarghe!" Mama in gospa Sabbatini se nista strinjali, vendar sta pustili, da se razgovor izteče. Spet sem bil prizadet: kakor je še danes moja navada, nisem mogel drugače, kot da bi

si predstavil, kako hiša gori, kako ljudje obupani tečejo, kako živina v hlevu znori. Tudi kot dvanajstletnik si že bral kaj takega, ali ti je kdo pripovedoval, ali si videl v kinu, torej si vsekakor lahko predstavljaš, kako požig poteka. Zavedel sem se, da se na Krasu dogaja nekaj strašnega.

Za katero hišo je šlo? Nemara za Premrlovo domačijo v Šembidu?

Takrat nisem imel pojma o razsežnosti partizanskega gibanja in prepričan sem bil, da so banditi le posamezniki. Sploh si nisem bil na jasnem, da so že zelo blizu, pod Nanosom na primer.

Tisti prvi alarm je očeta očitno tako zaskrbel, da se je odločil, da bo poiskal za vso družino primerno zatočišče na podeželju. Skrb ga je peljala v Tomaj. Ne vem, če so mu pomagali Kosovelovi, ki so bili v odličnem prijateljstvu z družino Bortolotti, ali župnik Kjuder, ravno tako dober znanec. Oče je torej odločil, da bomo živeli kot evakuiranci (sfollati) v Tomaju. Tam smo stanovali v hiši, ki je imela vhod na glavni ulici. Po nekaterih popravilnih delih se mi je zdelo vse prijetno in zanimivo.

Ko sem šel z mamo kupovat, sem opazil ob cesti velike lepake, na katerih so fašisti ponujali za ugrabitev bandita "Premoli", živega ali mrtvega, 50.000 lir. Nisem si bil na jasnem, kaj to pomeni, vseeno sem upal, da ga ne bodo prijeli, saj se mu ni moglo obetati nič dobrega.

Nekega dne sem šel, kot tolikokrat, skupaj z bratom loviti vrabce, ki so delali škodo na sosedovi njivi. Ko sem se vračal domov, sem opazil gručo ljudi na glavnem trgu. Sosed je bil tudi tam, tako sem se mu radovedno približal. Ne vem več, o čem je bil govor, vendar se spomnim, da smo nekaj časa koga čakali. Naposled je priropotal manjši kamion in na odprtem tovornem prostoru je stalo nekaj mladencev, na pol uniformiranih, oboroženih s puška-

Peter Merku

Iz spominov na starše (XII.)

mi in ročnimi bombami, ki so jim visele od pasu. Pokriti so bili s kapami, ki so bile podobne onim italijanskih vojakov. Na sprednji strani so imele pritrjene samo majhne slovenske zastavice brez zvezde. Bilo je to prvič, da sem sploh videl slovansko zastavo, z našimi barvami. Ljudje so jim ploskali, jih pozdravljali in izmenjali z njimi samo par besed. To je bilo vse. Ali je bil Vojko med njimi?

Drugič sem opazil, kako se je neka italijanska vojaška kolona ustavila v Tomaju. Da ji ni poveljeval gospod C.? Vojaki so dobili kosilo v bližnji gostilni in so jedli iz menažke sedeč na leseni klopi pred gostilno ali tudi enostavno na robu pločnika. Oficirji so pa sedeli za pogrnjeno mizo z belim prtom in častniški sluge (attendenti) so jim stregli. Ali so lovili partizane?

Spominjam se tudi obiskov župnika, gospoda Kjudra, in Kosovelovih, ko je stekel pogovor o jeziku, glasbi in literaturi. Brat je bil v svojem elementu, vključen je bil v razgovore, ki sem jim sam težko sledil zaradi mladosti, neznanja jezika in nezadostnega nagnjenja do teh strok.

Za očeta je moral biti tisti čas prava muka. Moral je vstajati vsak dan zelo zgodaj, iti do vlaka, se peljati na delo v Trst in zvečer v obratno smer do Tomaja. Ko bi tam ostali več časa, bi bila tudi za mamo in za naju situacija prenaporna, torej nevzdržna. Dejstvo, da so se tudi na Krasu začele razmere spreminjati, da ni kazalo, da bi mogli še naprej uživati mir, lepote Krasa in zatočišče pred bližajočo se vojno, je nedvoma privedlo do očetove odločitve, da se vrnemo v svoje tržaško stanovanje.

Vojna je postajala vse bolj krvava, vendar je nam in našemu ožjemu sorodstvu prizanesla. Da je stric Edo še naprej iskal smrt kot vojak, to je spadalo tudi že v normaliteto njegovega življenja. Morda se je na ta posel že privadil in se je pri tem dobro počutil. Kaj vem! Odslovljen kot camicia nera zaradi dosežene starosti, se je vrnil v vojsko kot prostovoljec, in sicer kot oficir redne vojske. V Splitu je bil dodeljen uradu vojaške cenzure, ki je bil nastanjen v poslopju

Lepak, ki sem ga videl v Tomaju.

telefonske centrale.

Ko se je zima nagibala h koncu in je postajalo vse topleje, sem šel večkrat na obisk k družini Donini v takratni umobolnici pri Sv. Ivanu, kjer je profesor Donini bil primarij in je z družino tudi tam stanoval. Njegov mlajši sin je bil moj sošolec. Ker moj oče ni maral, da bi se mi otroci vozili s kolesom po ulici Locchi, je rade volje privolil. Morala sva sicer paziti, da ne povoziva kakega pacienta, kake visoke osebnosti, kot si je marsikdo domišljeval, a drugače je bil pravi užitek voziti se s kolesom v spremstvu sošolca po lepo obdržanih stezah umobolnice. Imel sem celo čast srečati 'pre-svitlega cesarja' Franca

Jožefa (ki je ravno tako zgledal), ker pacienti v tistih časih niso smeli zapustiti bolnice.

Med takim obiskom me je presenetila mama, ki je 19. maja 1943 prišla pome, ker so v mestu izbruhnili neredi. Vozila sva se s tramvajem do Portici di Chiozza in od tam nadaljevala pot peš. Zakaj, ne vem več. Ko sva bila na trgu S. Giovanni, se nama je nudil nenavaden prizor. Gasilci so ravnokar zapirali roloje trgovine Keržè. Na cesti so bili vsenakoli raztreseni kosi zažganih predmetov in razbitine stekla. Ljudje, ki so tam zijali, so pravili, da so fašisti vrgli v trgovino ročne bombe. Mama me je trdno držala za roko in me vlekla naprej. Mudilo se ji je. Po ulici Imbriani sva prišla na Korzo in nadaljevala pot proti Borznemu trgu. Nameravala sva iti po papana, a se kaj kmalu premislila. Drugi žalostni prizori so vzbudili najino pozornost. Stasite kričeče ženske iz starega mesta so odnašale, kar so mogle zagrabit iz trgovine porcelana in stekla Felice Weiss. Šipe so bile razbite in trgovina opustošena. Z mamo sva šla na nasprotni pločnik in naprej proti staremu mestu, da bi šla domov. Slovenci in Židje so bili istega dne tarča tržaškega rasizma in razjarjenih škvadristov. Danes vem, da so tistega dne bili uničeni tudi drugi obrati kot na primer trgovine Prelog, Acco, Arbitero, Cavaliere itd. A zdi se, da je te rasistične podvige proti nam Slovincem za premnoge že zakrila megla pozabe.

iz arhivov in predalov

V prvem delu pisma Alojza (Lojzeta) Sivca domačim je bila v prejšnji številki Mladike popisana njegova življenjska pot v Afriki do časa, ko se je javil v jugoslovansko vojsko na Bližnjem Vzhodu in bil naposled izbran za poseben tečaj.

Šolanje primorskih padalcev "Rudolfove skupine", za katero je skrbela britanska obveščevalna služba (ISLD), in življenje med Slovenci v Egiptu sta opisana v tem delu, medtem ko bodo prihodnjič na vrsti še zadnji delček pisma in podatki o Sivčevi usodi po spustu s padalom na slovenska tla do izginotja jeseni 1945.

Ivo Jevnikar

Lojze Sivec. Na hrbtni strani te fotografije je napis: "Marici za spomin od Lojzeta. 14.7.43".

Perzije, a je bil nesposoben, zato so ga zavrgli.

Družina Merljak iz Bukovice nam kuha in skrbi za vse, kar nam je potrebno. To so gospod in gospa s petnajstletno hčerko Marico, ki študira, in osemletni Ivo, ki tudi hodi v šolo. Dva druga vojaka sta še z nami, ki pomagata gosp. pri delu. Eden, Zoro Pešot iz Sela

V Kairu so me spet posedli v šolo, že koj drugi dan. Pred menoj jih je bilo že pet, in sicer sledeči: Ferjančič Vencelj iz Idrije, Semolič Radko iz Mirna, Paron Ivan iz Vipave (Juda Iškarijot ali izdajalec, kateri je že dobil svojo plačo, hvala Bogu),¹¹ Križmančič Miro iz Istre in Rukli Janko iz Starga sela. Prišel je iz

(Vipava), je za kamerjerja, Franc Mezgec z Reke je kuhar.¹²

Torej, vidite, da nas držijo kot gospode, a ne vem, kako bo jutri.

Ko so šli Nemci naprej leta 1942 in so prišli že skoraj v Aleksandrijo, smo jo mi pobrali v Jeruzalem, kjer smo bili skoraj tri mesece. Si morate misliti, da smo si vse dobro pregledali to Sv. deželo, po kateri je nekdanj hodil Kristus. Od tam smo šli nazaj v Egipt, in sicer v Kebrit blizu Sueza. Tam smo napravili padrobranski ali parašutjski kurz. Skočili smo vsak po petkrat iz aviona. Hvala Bogu, nobene nesreče.

Po končanem kurzu smo šli vsi na odmor v Kairo. Imeli smo deset dni dopusta. Jaz sem si izvolil, da grem v Aleksandrijo, ker sem še vedno mislil na Pavlico. Dovolili so mi in že drugi dan sem odpotoval.

Po nekajdnevnem bivanju v Aleksandriji sem govoril o moji zadevi č. sestri Beati. Jaz sem hodil v Azil vsak dan, ali nisem mogel kar takoj začeti. Č. sestre poznajo več ali manj življenje vseh slovenskih deklet, ki tukaj bivajo. Zato njej ni bilo težko uganiti, kaj hočem jaz reči. Povedala mi je, da ji je Pavlica že poprej pove-

dala mojo prošnjo. Torej ji je bilo že vse znano. Pa saj č. sestra Beata je njena druga mama, ker njej vse zaupa in ne hodi drugam ob svojem prostem času kot samo k njej. Č. sestra ji je zato ob

**“Moje življenje
je kakor kaplja
na veji...”**

**Primorski padalec Lojze Sivec
(II.del)**

¹¹ Očitek je verjetno krivičen, ker Sivec očitno ni poznal Paronove usode. Kot smo že brali v prejšnjih Mladikah, so Ivana Parona kot prvega slovenskega padalca-radiotelegrafista spustili že avgusta 1942 v štab gen. Draže Mihailoviča. Razširil se je glas, da so ga četniki ustrelili, ker je želel prebegniti k Italijanom. Paronove starše so obvestili, da je umrl, ker se mu ni odprlo padalo. Med njegovimi prijatelji v Kairu pa je vladalo prepričanje, da so ga četniki ustrelili, ker je hotel prebegniti k partizanom. Prim.: Mladika 1995, št. 4, str. 78; Mladika 1997, št. 2-3, str. 57.

¹² Pisava imen in kraji izvora povsod ne sovpadajo z viri, ki so bili že objavljeni v Mladiki. Nova je na primer omemba Janka Ruklija.

Na vrtu češkega samostana v Jeruzalemu poleti 1942. Stojijo od leve padalci Radoslav Semolič, Miroslav Križmančič in Leopold Širca, sedijo pa (od leve) Alojz Sivec, Josip Dolenc, poljski inštruktor radiotelegrafije Allen Zabljudovsky, oskrbnik Ivan Merljak in Vencelj Ferjančič.

priložnosti tudi vse povedala. Rekla ji je tudi, da sem jaz še vedno istih misli, kot sem bil, kadar sva se spoznala. Sedaj ji je Pavlica naročila, naj me vpraša, kdaj bi mogla z mano govoriti. Seveda sem ji odgovoril, da kadarkoli je ona zadovoljna, jaz sem vedno prost.

Sedaj vidite, mama, ona je pustila svojega fanta in dala meni besedo. Si morate misliti, kako sem srečen in še bolj bom, ako mi da Bog živeti in kdaj deliti z njo zakonsko srečo. Jaz sem gotov, mamica draga, da bi je bili zares veseli tudi Vi, in ne želim drugega, kot da bi jo Vi mogli čimprej spoznati. Ako mi pa usoda ne dopusti, da bi jaz z njo živel, in bi ona kdaj prišla k Vam, kot bo gotovo prišla, Vas lepo prosim, sprejmite jo, kot bi bila Vaša hči. Res je vredna, da jo tako imenujem, in edino ona bi bila moja žena, ako bi jaz živel. Edino z njo, čutim, bi bil srečen. Skoraj bi rekel, da je nisem vreden.

Koj po mojem povratku v Kairo smo šli nazaj v Kebrit.

V štirinajstih dneh smo dovršili še kurz na morju. To pa zato, da, ako bi slučajno ne mogli iti z zrakoplovom v domovino, bi šli s podmornico. Tudi tega smo srečno dovršili. Radko Semolič se je nekaj malega poškodoval, prebil si je čelo. V dvajsetih dneh je bil že zdrav. Torej ni bilo sile.

Povrnili smo se spet v Kairo. Sedaj pa za dobro. Naša naloga je samo čakati, dokler ne pride ukaz, da gremo na delo. 2. oktobra mi ukažejo, naj si takoj pripravim vse potrebno, ker v nekaj dneh odpotujem. Z menoj naj vzamem enega ali drugega izmed svojih tovarišev, ki mi je bolj po volji. Izbral sem si Križmančiča. Ko sva bila gotova z vsem, pride ukaz,

da se zaenkrat ne more iti, naj čakava v kratkem drugega povelja.

Ko so Angleži premagali Italijane in Nemce pri El Alameinu in potem po vsej Libiji, so spet zajeli med drugimi veliko število Slovencev, ki so vsi prišli v naši armado.

Izmed teh jih je gospod profesor¹³ izbral še deset za naš posel, da bi ojačili našo skupino. Prve dni januarja so jih že pripeljali k nam v Kairo. Med njimi je tudi Ivan Malarjev z Idrskega, ki bo najbrž moj drug, ko odidem.¹⁴

Na praznik sv. Štefana sem šel spet v Aleksandrijo obiskat mojo Pavlico. Bil sem tam pet dni. Za novo leto sva bila s Pavlico na kosilu pri njeni sestrični. Prišla je tudi še njena druga sestrična iz Port Saida.

Tretjega marca pa pride ukaz, da se moramo pripraviti vsi, ker nas v nekaj dneh odpotuje šesterica na delo. Nestrpno smo čakali, ker nismo nič vedeli, kateri. Širca je bil za tokrat zavržen, ker je bil bolan.

Pavlica in č. sestra B. sta zame tako molili in plačevali sv. maše, da ju je Bog zares uslišal. Določili so me za učitelja tem, ki so zadnji dospeli. 10. marca so odšli vsi ostali in še dva nova z njimi. Vsak dan imamo poročila od njih: vse jim gre v najboljšem redu. 12. marca sem bil spet pri Pavlici. Zelo je bila vesela, da jo je Bog uslišal.

Šola je šla zelo dobro naprej. Štirje meseci, in že jih je bila več ko polovica dobrih.

25. maja sem moral v Palestino trideset km naprej od Hajfe, to je v Rama David na letališče, da sem vzdrževal radijsko zvezo s Kairom. 3. junija sta prišla Škerjanc iz Postojne in Vidrih iz Št. Vida (Vipava), da opravita padalski kurz. Vse jima gre v redu.¹⁵ 13. junija pa jih je prišlo še drugih šest, da se spoprimejo z radijsko zvezo.

15. junija sem prejel telegram iz glavne komande iz Kaira, v katerem mi pravijo, da se morava vrniti z Vidrihom v Kairo, takoj ko dovrši kurz.

On je vedno želel videti Jeruzalem, zato sem takoj oddal brzojavko na komando, v kateri sem prošil, da bi nama dovolili iti skozi Jeruzalem. Takoj so mi odobrili in res sva 17. zapustila Hajfo. Z avtobusom sva dospela ob štirih popoldne že v Jeruzalem. Dva dni sva bila tam, da sem mu mogel vse razkazati. Že prvi dan sva obiskala tudi patra Frankoviča,

¹³ Prof. Ivan Rudolf.

¹⁴ Ivan Volarič. "Malarjev" so mu rekli verjetno zaradi prvotnega poklica, sicer pa se njegovi domači hiši reče "Pri Bajsu". Volariču je bil posvečen članek v letošnjih številkah Mladike 1 in 2. V resnici kasneje s Sivcem nista bila v isti misiji.

¹⁵ O tem in o obisku Jeruzalema je pisal v svojih spominih član te druge padalske skupine Franc Vidrih (Mladika, 1999, zlasti št. 5-6 in 7). Čisto vse ni bilo v redu, saj se je Vidrih pri skoku poškodoval, neki Grk pa se je ubil.

ki opravlja vsak dan službo božjo pri sv. grobu. Tudi sva mu plačala dve sv. maši, da ju tam mašuje. Peljal naju je k neki 82-letni Slovenki, ki je že 32 let v

Alojz Sivec na padalskem tečaju ob Suez. Vse štiri slike v tej številki Mladike je prijazno posodila gospa Marica Merljak.

Jeruzalemu. Šla sva obiskat pa tudi č. sestro Angelino. Ona je nečakinja gospoda Merljaka, našega oskrbnika.

21. junija, na moj god, pa sva srečno dospela že ob deveti uri zjutraj nazaj v Kairo. Zakaj so naju poklicali, si morete predstavljati. Še malo najpotrebnejše vaje, potem pa odpotujemo.

Še enkrat sem želel videti mojo Pavlico, a me niso marali pustiti. Šele ko sem kapetanu rekel, da sem zmožen iti tudi brez dovoljenja, mi ga je dal, a samo za dva dni. Tako sem odšel četrtega julija zjutraj s prvim vlakom. Tja sem došel ob enajsti uri.

Zelo je bila vesela, pa sirota še sedaj ne ve, zakaj sem prišel.

Tudi ta dan smo imeli večerjo pri njeni sestrični. Drugega dne zjutraj sem šel obiskat spet č. sestre in se posloviti tudi od njih, ne da bi najmanj slutile, zakaj. Popoldne sva bila spet malo skupaj s Pavlico. Poslovil sem se od nje ob deveti uri zvečer. A tako težko, mama! Do nje sem se držal, kot bi nič ne bilo. Kaj vse sem čutil, to more samo ljubi Bog vedeti. Še ko sem odšel s taksijem proti kolodvoru, ker sem se bal, da zamudim zadnji vlak, bi se bil najraje vrnil, da bi jo videl samo še enkrat, ker nimam upanja, da jo bom še kdaj. Nisem je hotel žaliti, ker, ako bi ona vedela, ne vem, kaj bi storila.

(konec prihodnjč)

SPOMINI OB SLIKI

V zvezi s Popravkom v prejšnji številki Mladike se je s prijaznim in zanimivim pismom iz Ljubljane oglasil upokojeni artilerijski podpolkovnik Radislav Kosovel iz Oseka na Vipavskem. Glavnina pisma je z njegovim privoljenjem tu objavljena.

Kosovel je ostal v Egiptu do 6. junija 1944, nakar je v Gravini v Italiji stopil v prekomorske brigade in se kot tankist boril do konca vojne, ko je bil 1. maja 1945 s svojim tankom v Trstu. Do upokojitve leta 1975 je potem ostal v vojski in delal pri prevzemu ter kontroli vojaškega materiala.

Po telefonu je še dodal, da je bil Šobernik bivši nemški vojak iz Štajerske. Pri komandosih je bil njegov "izpit" v tem, da se je moral neopazno pretihotapiti v zasidrano ladjo in iz blagajne ukrasti dokumente. Zakaj Šobernik ni postal padalec, ne ve. V Egiptu sta bili tudi dve izmeni tankovskega tečaja in ene se je udeležil Šobernik.

IJ

V zvezi s sliko v Mladiki št. 1/2001 potrjujem, da sem na fotografiji dejansko jaz, in ne Miloš Adamič. Potrjujem tudi, da so navedena imena ostalih na sliki točna. Imena neznanca pa se, žal, ne spomnim.

Rad bi vam pojasnil, zakaj smo mi na fotografiji. Jaz sem prišel v to taborišče, CAMP 305, s prvo skupino okrog 40 fantov iz taborišča Agami. Ker sem bil edini podoficir (sergente), sem bil tam vodja skupine in to sem ostal tudi v tem taborišču. Prihajale so nove skupine in število ujetnikov se je hitro večalo, tako da nas je v času, ko je ta fotogra-

fija nastala, bilo že kakih 280, v glavnem Slovencev in nekaj Hrvatov iz Istre.

Nekaj besed o osebah na fotografiji: kap. Clark je bil, bi lahko rekel, "glavni poveljnik". Govoril je srbohrvaško, saj je bil pred vojno v Beogradu pri angleškem vojnem atašeju. Neposredni vodja pri nas je bil "sargent", čigar imena se ne spomnim več. On je bil odgovoren za red in disciplino ter za vse ostalo v našem oddelku. Za prof. Rudolfa se ve. Ostali smo "samooklicani štab", in sicer: Jože Povh je bil "sergente maggiore", zelo prijeten in inteligen-

ten fant. Ivan Volarič je bil "caporale", tako je prišel v naš "štab". Bil je res takšen, kakor je opisan v vašem časopisu. Ne bi se popolnoma strinjal s trditvijo, da je govoril več jezikov, vsaj angleškega ne, ker bi sicer ne imeli težav pri sporazumevanju z našim "sargentom", ali pa se ni hotel izpostavljati, verjamem pa, da ga je pozneje obvladal. S Povhom sva skrbela za red in čistočo.

Milan Golob je bil poklicni kuhar v hotelu Union ali Slon v Ljubljani. Ne vem, katerega leta je prišel domov (mislim, da je bil s Tolminskega) na obisk. Ravno takrat so vpoklicali njegov letnik v italijansko vojsko in tako se je potem znašel v taborišču 305. On je skrbel za kuhinjo in za zalogo hrane, katero smo dobili ob sobotah za cel prihodnji teden. Preden so nam jo prinesli (vse so nam nosili ujetniki Arabci), je "sargent" pregledal skladišče. Če je našel kak artikel

(ne glede na količino), tega za naslednji teden nismo dobili nič. Zato so velikokrat pod kotlom goreli sladkor, olje ali kaj drugega. Tudi zakopali smo kaj.

In kako smo se imeli? Kot vojni ujetniki - odlično! Hrana, sicer ne na izbiro kot v hotelu, je bila strokovno pripravljena v zadovoljivih količinah.

Nekajkrat so nas obiskali predstavniki kraljeve vojske in nas vzpodbujali za vstop v to vojsko. Tudi prof. Rudolf je nekajkrat prišel. On je bil tudi pri naši dokončni odločitvi, ko je nastala fotografija, katero imam tudi jaz.

Kmalu bi pozabil na Cirila Kobala! On je bil kot uradnik, vodil je seznam in druge pisarniške zadeve. Vse kaže, da je bil neznanec na fotografiji prisoten pri podpisovanju za pristop v kraljevo vojsko.

Od približno 280 prisotnih v taborišču jih je v kraljevo vojsko pristopilo več kot 90%. Ostale so takoj odstranili iz našega taborišča.

Dne 24. 12. 1942 smo z vlakom odpotovali v Atiro, kjer smo prispeli v taborišče Gardijskega bataljona na božični večer in smo bili nadvse pristrčno sprejeti.

Ponatiskujemo sliko iz letošnje 1. številke Mladike, glede katere je bil v prejšnji številki popravek, tako da so zdaj imena, o katerih je govor tudi v tem pismu, pravilna. Gre za vpisovanje prostovoljcev za jugoslovansko vojsko na Bližnjem Vzhodu v britanskem taborišču za vojne ujetnike El Tahag v Egiptu, kjer so bili fantje od srede novembra skoraj do konca decembra 1942. Sedijo od leve: Milan Golob, Ciril Kobal in kapetan Desmond Lacy Clark, stojijo od leve: Jože Povh, neznanec, Ivan Volarič, Radislav Kosovel in prof. Ivan Rudolf.

Še nekaj, kar se gotovo ni zgodilo v nobenem vojnem ujetniškem taborišču. Nekega dne je Golob predlagal, da bi pripravili kuhane štruklje. Toda kako pojasniti "sargentu", kaj naj nabavi? Volarič predlaga, da bo on narisal potrebno, in res je "sargent" sprejel predlog, ker smo mu povedali, da želimo na gostijo povabiti njega in kapetana Clarka. In tako so bili štruklji pripravljani, zabeljeni z maslom, gosta navdušena in g. Clark reče: "Gospod Golob, če boste še kdaj hoteli to narediti, dajte meni seznam potrebnih artiklov, vam jih bom jaz nabavil!" To se ni zgodilo več, saj smo že čez nekaj dni odpotovali.

O primorskih padalcih, žal, ne vem ničesar več od tega, kar je že znano. Spominjam se, da so iz bataljona šli nekateri na tečaj za komandose. Vem, da sta bila med njimi tudi Ivan Volarič in Franc Šobernik.

Ne vem, zakaj je Šobernik prišel še na tankovski tečaj. On je bil v II. tank. bataljonu voznik tanka, s katerim je na Širokem Bregu zapeljal na mino. Nihče iz njegove posadke ni preživel.

Radislav Kosovel

naš včerajšnji svet

OPERACIJA OVERLORD je v zavesti naše polpreteklosti eden izmed ključnih simbolov zmagovitega konca druge svetovne vojne. To je bila tajna šifra za največji vojaški izkrcevalni podvig vseh časov, ko so zahodni zavezniki z morja vdrli na evropsko celino in začeli s smrtnim udarcem na Hitlerjevo trdnjavo. Kronike tistega časa govorijo o tisočih ladjah in letalih,

potem pa o milijonu vojakov, ki so prebili nacistične obrambne okope in zatem v srditih bojih prodirali v osrčje Reicha, ki se je dokončno zrušil maja 1945.

O tistem orjaškem desantu z morja je bilo napisanih že veliko knjig, ovekovečili so ga tudi znameniti filmi. V enih in drugih srečujemo vodilne akterje naskakovalcev in branilcev, ljudi z generalskimi zvezdicami, kot so bili Eisenhower in Montgomery na eni strani ter Rommel in Von Rundstedt na drugi. Veliko pa je tudi zgodb o drobnih človeških usodah iz tistega gigantskega pohoda.

Eno takih želimo tukaj rešiti iz pozabe. Sicer je tako nenavadna, da bi ji bilo skoraj težko verjeti. Pa je vendar preverjena in vredna zapisa še zlasti zato, ker nam je, kot boste videli, na poseben način blizu.

Nekje v Normandiji, tri ali štiri tedne po izkrcanju, v zaledju glavnih bojnih operacij.

Manjši ameriški oddelek prevzema postojanke Nemcev, ki se predajajo. Improvizirane bele zastave in roke kvišku so dovolj zgovorne, da se streljanje preneha. V kraju, ki ga opisujemo, pa se nekaj zatakne. Nemški podčastnik daje znamenje, da bi se rad pogovoril z Amerikancem, ki se je pripeljal z džipom in ki si ga prav lahko predstavljamo z nemarnim visečim paskom pod čelado.

Nemec je v naših predstavah zdelan od uniforme do obraza, s katerega veje spoznanje, da se je približal konec. Nekaj bi rad sporočil, ampak njegov jezik je seveda nerazumljiv za moža na džipu. Ta z angleščino niti ne poskuša, le vedno nestrpnjeji

postaja, ko se tako gledata in to ni čas za ugibanja in razmišljanja.

Slovenski utrinki iz Normandije

Od srečanja po izkrcanju 1944 do znamenite umetniške slike

Vtem se s praga bližnje cerkve, napol porušene od nedavnih bombardiranj, približa domači duhovnik, ki je doumel, da bi bilo treba posredovati za rešitev situacije; saj bi kak zaplet navrgel še kaj hudega njegovim že tako težko preizkušenim faranom. Seveda s svojo francoščino tujcema ne more pomagati; poskusa z latinščino pa niti ne vzame v poštev.

In tako se iz bližine spogledujejo vsi trije, v napetem molku, v nepotrebni komplikaciji za gospodarja položaja, za Amerikanca. Temu nazadnje prekipi in glasno mu uide jezna beseda:

“HUDIČA!”

Dobesedno tako, v slovenščini.

Ko Nmec to zasliši, najprej onemi od presenečenja, potem pa komaj izdavi, ko se mu na obrazu zariše čuden nasmeh:

“Ali govorite po naše?”

Tudi poteze na duhovnikovem obrazu se spremenijo, kot bi hotele reči: tukaj se bo vse nekam uredilo. Ob tem glasno pripomni: “Saj sploh ni treba prevajati.”

Ampak tega ne izreče v francoščini, temveč tudi on v slovenščini.

6. junij 1944. Eden prvih posnetkov zavezniškega izkrcanja. Avtor slike, ki je obšla svet, je bil Bob Capa.

Izkazalo in pojasnilo se je, da so si iz oči gledali sin ameriških Slovencev, koroški Slovenec v prisilni nemški uniformi in v Franciji živeči slovenski izseljenski duhovnik...

To zgodbo mi je v zgodnjih šestdesetih letih pripovedoval dr. Jože Felicijan, ko je prišel na kratek obisk iz Združenih držav. Za skoraj fantastično srečanje treh Slovencev v Normandiji je bil zvedel po posrednikih, katerih eden je tudi osebno poznal tistega Amerikanca s sočnim slovenskim "hudičem". Seveda sem bil očaran nad tako lepo epizodo, ampak vseeno bi mi ostal dvom nad njeno verodostojnostjo, ko bi mi zanjo ne jamčil lik informatorja.

Dr. Jože Felicijan, štajerski rojak, se je rodil 1916 v Škofji vasi pri Vojniku. Skozi težko mladost se je študijsko prebijal vse do ljubljanske univerze, kjer je tik pred koncem druge svetovne vojne doktoriral iz zgodovinskih ved. Potem je šel na težko pot begunstva, za krajši čas se je ustavil tudi v Trstu, od koder se je izselil v Združene države. Po začetnih težavah je našel zaposlitev v svoji stroki ter je predaval zgodovino po raznih koledžih v državi Ohio in še posebej v Clevelandu.

Med drugim je napisal knjigo, ki je vzbudila pozornost. Leta 1967 jo je v angleščini izdala Mohorjeva v Celovcu, naslov pa se je glasil: "The Genesis of the Contractual theory and the Installation of the Dukes of Carinthia". Poenostavljeno v slovenščini: dogovorjeni prenos oblasti od ljudstva na vladarja, pri čemer je bil velik poudarek na ustoličevanju koroških vojvod s prisotnostjo slovenščine.

Dr. Felicijan je odkril, da je za tisto edinstveno evropsko demokracijo na Gosposvetskem polju vedel tudi Thomas Jefferson, kasneje tretji predsednik ZDA, leta 1776 pa avtor deklaracije o neodvisnosti bodoče velesile v Novem svetu. Z znanstveno natančnostjo je dokazal, da so v rojstnih zametkih ameriške demokracije tudi neizpodbitni sledovi tiste davne slovenske lekcije sebi in drugim.

D-day na francoski spominski znamki ob 30-letnici.

Avtorju takega odkritja, ki je po dolgih letih ohromljenosti umrl v Torontu 1993, moram verjeti, da je ona normandijska zgodba iz leta 1944 resnična.

Tukaj bi se naša pripoved lahko tudi končala.

Ampak k nadaljevanju nas sili slika, ki jo vidite v

bližini teh vrstic. Slika je tako splošno znana, da najbrž ne bo nikogar, ki bi jo tukaj videl prvič. V neštetihih reprodukcijah se pojavlja že dolga desetletja in premnogi vedo tudi za njenega avtorja, za Jurija Šubica iz Poljane nad Škofjo Loko.

Mogoče pa ne ve vsak, kje je ta slika nastala. Kraj, kjer jo je Šubic naslikal, je tako majhen, da ga na zemljevidih nisem mogel odkriti. Treba bi bilo po specialke.

Kraj se imenuje Quezy. Tam je bil Jurij Šubic na študijskem potovanju leta 1883, tam je ovekovečil moža srednjih let v jutru pred lovom; tam je nastala prva slovenska slika v tedaj nastajajočem slogu "plain air", v živi zunanji svetlobi. Celo v reprodukcijah je moč zaznati to svetlost, kaj šele v originalu, ki ga hrani Narodna galerija v Ljubljani.

In kje je tisti neznanzi Quezy?

V Normandiji.

Zelo je treba obrzdati fantazijo, ki bi mogoče hotela geografsko približati kraj tistega jutra pred lovom in kraj presenetljivega slovenskega srečanja dobrih šest desetletij kasneje!

Brez poletov domišljije, na osnovi čisto navadnih podatkov pa lahko spomnimo, da je bil Jurij Šubic nekaj časa tudi Tržačan. Med leti 1875 in 1877 je služil vojaški rok v našem mestu kot pripadnik 17. pešpolka. V prostem času se je družil s tržaškimi Slovenci, domač je bil v krogu "Edinosti" in med njegovimi prijatelji je bil France Cegnar, prvi urednik omenjenega lista.

Naj tako sklenemo krog, zarišan mogoče po nekoliko heterogenem polju. Ampak vsaj dva glagola, tako upamo, ta krog približujeta središču.

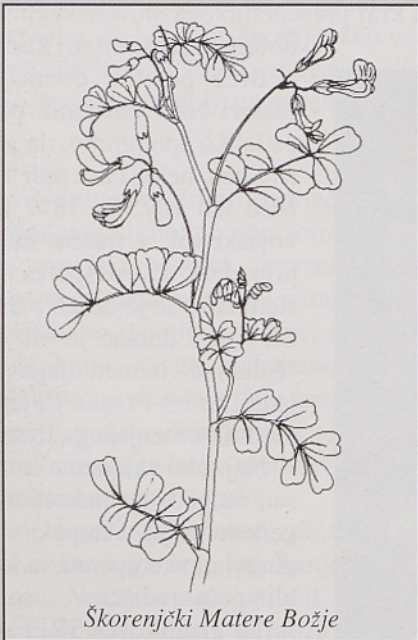
Ta glagola sta SREČATI SE in SPOMINJATI SE.

Jurij Šubic: Pred lovom (1883).

Bruna Pertot
Filigran

*V hrsteljevih
gubah
zdaj plašček
Marijin
cveti
in škorenjčki
Njeni
že čakajo
nanjo.
Dehtijo.
Dehtijo.
Za en dih,
samo en nasmeh
se jih bo
Božja Mati
obula
in šla
in maj bo šel
z Njo
in krošnjica
se bo osula.*

Škorenjčki Matere Božje

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je v svoji decembrski številki ljubljanska Nova revija posvetila temeljito raziskavo o "Čistkah med profesorji na ljubljanski univerzi" in da so pri tej raziskavi sodelovali Peter Vodopivec (O komunistični univerzitetni politiki in izključevanju učiteljev in sodelavcev univerze v Ljubljani), Tone Wraber (Poročilo o delu prve komisije za rehabilitacijo univerzitetnih učiteljev), zgodovinar Aleš Gabrič (Odpuščanje zaradi politično ideoloških vzrokov) ter Vladimir Simič (Partijska moč in oblast na ljubljanski univerzi)...
- da je Prešeren dobil spodbudo za svojo znamenito pesem Zdravljica iz Primorske, in sicer od duhovnika Matije Vrtočca (1784-1851), župnega upravitelja v Šentvidu pri Vipavi (Podnanos), ki je v Novicah leta 1834 pozval Prešerna, naj zapoje hvalo vinski trti...
- da bo jeseni začela izhajati v Trstu pri založbi Ramo d'oro (Zlata veja) nova italijanska kulturna revija, odprta tudi slovenskemu svetu, Passaggi (Prehodi)...
- da je profesor na Ekonomski fakulteti v Ljubljani Janez Malačič, strokovnjak za demografijo, izračunal, če bo sedanje stanje rodnosti v Sloveniji veljalo še prihodnjih petdeset let, da nas bo Slovencev v petdesetih letih samo še milijon...
- da je bil v času vojaških spopadov v vojni za Slovenijo na ljubljanski škofiji ustanovljen poseben krizni štab, ki je pomagal slovenski osamosvojitvi...
- da je bilo od 1931 do 1950 prijavljenih cerkveni oblasti 28 Marijinih prikazovanj, od katerih jih je Cerkev zavrnila 18, 2 priznala kot pristni, ostalih 7 pa cerkvene oblasti še vedno preučujejo...
- da so v letošnji pomladi oblasti v Kranju evidentirale 236 uživalcev drog...
- da na Poljskem pride na milijon katoličanov 180 bogoslovcev, v Španiji 76, v Franciji pa 32...
- da ljubljanski dnevnik Delo ni hotel objaviti osmrtnice s križem za mater štirih slovenskih duhovnikov, Marije Kraševc...

V rubriki o numizmatiki nadaljujemo s podatki, ki smo jih opustili v poglavlju o izdelavi kovancev.

Danes uporabljajo pri kovanju novcev najrazličnejše zlitine, ki pa same od sebe niso pretirano vredne in imajo zato kovanci takozvano nominalno vrednost, ki ne odraža dejanske vrednosti novca.

Zlate in srebrne kovance izdajajo danes le v zbirateljske in numizmatične name- ne (saj ne bi nihče potrosil npr. 5.000 tolarskega zlatega kovanca, ki tehta 7 gramov skoraj čistega zlata - po

aktualni ceni velja približno 14.000 tolarjev - da bi kupil nekaj kilogramov mesa...); tako so zlati kovanci namenjeni skoraj izključno denarni naložbi (investiciji). Državne banke in emisijski zavodi pač na različne načine (z zalogami zlata ali tuje trdnejše valute ipd.) jamčijo za nominalno vrednost izdane- ga denarja. Seveda ni bilo vedno tako. Svojčas so bili kovanci (ki so predstavljali edini denar, saj razen barantanja niso poznali drugih načinov trgo- vanja in ni še obstajal papirnat denar) višjih vredno- sti iz zlata ali srebra (drobiž pa so od vedno kovali iz manj vrednih zlitin, npr. bakra ali svinca). Že od antike pa so poznali razne trike, da niso spregledali, ali ni bil kak kovanec ponarejen oziroma pozlačen.

Zlato, ki so ga v antiki uporabljali za kovanje novcev, so pridobivali iz čiščenja rečnega peska ali iz rudnikov. Tudi srebro so poznali vsaj 500 let pr. Kr., saj nam razni viri dokazujejo, da so ga stari Grki izkopavali z zelo moderno rudarsko tehniko. Stari Rimljani so grške rudarske tehnike še izpopol- nili in so izkoriščali rudnike po vsej Evropi. Po pro- padu rimskega cesarstva, do približno 9. stoletja po Kr., nimamo mnogo pisanih zgodovinskih virov o načinih, kako so pridobivali surovine za kovanje denarja (verjetno so za kovanje uporabljali žlahtne kovine, ki so jih plenili v raznih roparskih podvigih ali so ponovno nakovali starejši denar in zdi se, da le majhna količina kovine je izvirala iz rudnikov - najverjetneje so polnili talilne peči z vsem srebrom, ki so ga imeli na razpolago). Srebro je bila kovina, iz katere so skozi celo zgodovino najraje kovali denar. Denarna reforma, ki jo je uvedel Karel Veliki

in ki je bila za skoraj dve stoletij baza monetarnega sistema vsega tedanjega krščanskega zahodnega dela Evrope, se je opirala na kovanje srebrnikov (vzporedno so v bizantinskem cesarstvu in vseh muslimanskih provincah najpogosteje kovali zlato).

V srednjem veku so v kovnico nosili zlato in sre- bro predvsem navadni ljudje, tu so njihovo količino

vrednih kovin stehali in "pokusili" oziroma defini- rali pravo vrednost in kako- vost dragocenosti; po vsem postopku, ki ga je zahtevalo kovanje, so prinešeno vred- nost vrnili v obliki zlatih in

srebrnih kovancev - čisto novega denarja. V vsaki kovnici je bil torej zaposlen tudi preizkuševalec ozi- roma tisti, ki je določeval pravo vrednost zlatih ali srebrnih zlitin in točno vrednotil kovine oziroma kovance, tako da so pridobili dokončno legalno vrednost. Preizkuševalci so na različne načine vred- notili kovance: najstarejši in najlažji je bil ta, da so na neki trd kamen črne barve zarisali črto oziroma sled z zlatim kovancem in jo nato primerjali s tisto sledjo, ki jo je pustil kovanec z že znano zlitino ozi-

Kovine novcev

Srebrni karantan ali krajcar, ki ga je v kovnici v Lienzu koval zadnji goriški grof Leonard (1454-1500). (foto A. Štekar)

roma vrednostjo (tako so vsaj približno vrednotili čistočo zlata). Dobro so bili znani tudi razni kemijski postopki, s katerimi so delili različne kovine iz zlitin ter jih tudi spojevali (naj tu omenimo le delo *De re metallica*, ki ga je napisal Georg Bauer - Agricola in je postumno izšlo leta 1556. V njem zelo lepo - tudi z mnogimi bakrorezi - razlaga umetnost metalurgije in tedanjega obdelovanja kovin). Preizkuševalci so torej imeli bistveno vlogo v vsaki kovnici, medtem ko so bili preprosti ljudje (povečini nepismeni) vedno odvisni od poštenosti njihovih "sogovornikov" iz kovnice in so bili zato večkrat opeharjeni. Mnogokrat so v raznih kovnicah tudi kovali denar, ki je bil izredno podoben (po teži in risbi) takemu, ki so ga kovale kovnice sosednjih dežel in je bil med ljudmi priljubljen, toda manjše realne vrednosti (manj čista kovina ipd.), tako da so sleparili odjemalce in ustvarjali monetarno krizo.

Nekaj zanimivosti o današnjem kovanju zlatnikov. Republika Italija je spet začela z izdajanjem zlatih kovancev le leta 1994 (prvi so imeli datum 1993) in namenjeni so bili izključno zbiralcem in numizmatikom. Nominalna vrednost italijanskih zlatnikov je 100.000 lir (vsebujejo 15 g zlata čistoče 900/1000) in 50.000 lir (7,5 g zlata), Zecca dello Stato pa jih prodaja po skoraj desetkrat višji ceni. Od leta 1994 do leta 1999 so skovali 12 različnih zlatnikov (šest za vsako vrednost), ki pa so jih zaradi zelo visoke cene težko prodajali, tako da so postali skoraj prava redkost. Baje da jih ima Banka Italije še mnogo na zalogi in da ne bodo niti z uvedbo nove valute (evra) pretirano pridobili na vrednosti, ki je vsekakor dokaj visoka. Zlatnike, ki jih je izdala Banka Slovenije, smo v Mladiki že opisali v poglavju Slovenski Tolar. Naj tu dodamo le, da od leta 1997 še vedno niso skova-

Oglejski patriarhi so skoraj tristo let kovali lasten denar, ki je krožil v Furlaniji, na Kranjskem, v Istri in na Koroškem. Na sliki je srebrni denar patriarha Ottobona iz XIV. stol. (foto A. Štekar)

Srebrnik, ki ga je v XIII. stoletju koval tržaški škof Arlongus. (foto A. Štekar)

li novih, čeprav se vsako leto zdi, da bodo končno zapolnili to vrzel (baje da so že sprejeli motive in celo osnutke, a očitno manjka politična volja, da bi jih dokončno skovali). Trenutno lahko kupimo tolarске zlatnike (vse razen prvega, ki je pošel in ga zato najdemo le pri zbirateljih) v kakšni slovenski banki ali v Ljubljani, v Banki Slovenije, po isti ceni kot ob izidu (zlatniki tehtajo 7g zlata 900/1000) in so mnogo cenejši kot italijanski zlatniki. V zbirateljske in investicijske namene pa moramo seveda omeniti še angleški funt, katerega zlato različico zbirajo kot odlično investicijo že mnogo let po celem svetu, njihova cena pa niha približno toliko, kot splošno niha na tržiščih cena zlate kovine. Seveda tudi državici Vatikan in San Marino kujeta zlat denar, numizmatične izdaje jima pač pomenijo važen državni dohodek. San Marino izdaja od leta 1974 zlata kovanca vrednosti 1 in 2 scudi (stara vrednost denarja v tej državi, preden se je monetarno povezala z liro), od leta 1988 pa so dodali še vrednost 1/2 scudo, kvaliteta zlata in teža teh kovancev pa v različnih letih kovanja ni bila enotna in se je nekoliko razlikovala med letniki. V Vatikanu pa zasledimo zlat denar (moderne dobe) že od leta 1929 po podpisu znanega lateranskega pakta, ko je v središču Rima nastala vatikanska država, kot jo poznamo danes. Vsako leto še vedno kujejo vsaj dva zlata novca (vrednost je vedno v lirah, trenutno po 50.000 in 100.000). S siceršnjim prihodom evra, pa bomo videli, kako se bodo vse te države (razen Velike Britanije, seveda, saj se ni še priključila novi denarni enoti) obnašale glede svojih letnih "zlatih" izdaj. Trenutno ni še nič dorečenega in razni ministri se niso o tem še dokončno dogovorili. O novostih na tem področju pa bomo bralce seveda obvestili, vsaj kot radovednost.

V Gorici je 3. junija letos za vedno zatisnil oči dr. Kazimir Humar, duhovnik, prosvetni delavec, šolnik, publicist. Z njim je Goriška izgubila človeka, ki se je z zlatimi črkami vpisal v knjigo povojne slovenske zgodovine tega tisočletnega mesta.

Kazimir Humar se je rodil 28. februarja 1915 v Vrtojbi pri Gorici in je večino svojega življenja preživel v tem mestu ob Soči, če izvzamemo petletno študijsko bivanje na Gregorijanski univerzi v Rimu, kjer je leta 1942 doktoriral z disertacijo "Evangeljski blagri v ruski moralni teologiji".

Po posvečenju v duhovnika je bil za dušnega pastirja v Komnu, nato v Opatjem selu, leta 1943 pa je bil imenovan za stolnega vikarja v Gorici. Po vojni je poučeval na goriških slovenskih srednjih šolah, bil med pobudniki ustanovitve slovenske skavtske organizacije na Goriškem, vodil Marijino družbo, pisal šolske knjige, bil tajnik odbora za goriški Katoliški dom, bil soustanovitelj mladinske revije Pastirček, sotrudnik pri Goriški Mohorjevi družbi, od leta 1962 predsednik Zveze slovenske katoliške prosvete v Gorici. Izredno važno pa je njegovo delo na publicističnem področju. Pisal in sodeloval je pri Slovenskem Primorcu (1945-1948), bil soustanovitelj skupno z Jožetom Peterlinom revije Mlada setev, bil od leta 1949 pa vse do svoje smrti stalen sodelavec Katoliškega glasa (danes pa Novega glasa), kamor je pisal članke in uvodnike predvsem politično in narodnoobrambnega značaja.

Dr. Kazimirju Humarju moramo biti zamejski Slovenci hvaležni za vse, kar je v medvojnih in povojnih letih napravil za naš narod na verskem, kulturnem in narodnoobrambnem področju. Ni lahko v nekaj besedah opisati vse, kar je storil za našo skupnost, lahko pa trdimo, da je umrl velik Slovenec, ki bo ostal vedno v hvaležnem spominu ne samo na Goriškem, ampak tudi na Tržaškem in po vsem našem zamejskem prostoru.

Cenil sem njegovo prizadevanje za čimvečje sodelovanje na vseh področjih med tržaškimi in

Dr. Kazimir Humar.

goriškimi sorojaki demokratičnega in krščanskega prepričanja. Dr. Humar je res oral na Goriškem, vendar je bila njegova misel stalno usmerjena v dobrobit vseh Slovencev tostran meje. Ni skrbel samo za svoj ožji življenjski prostor, ampak je vedno imel v srcu obstoj in razvoj vsega našega naroda v zamejstvu. Kot deželni poslanec sem globoko občutil to njegovo skrb za združevanje in iskanje skupnega, pa čeprav v določenih raznolikostih med Slovenci krščanskih in demokratičnih vrednot na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji ter Kanalski dolini.

Ko je padla misel na ustanovitev krovne organizacije v demokratičnem krščanskem slovenskem taboru, se ni obotavljal skupno s prof. Jožetom Peterlinom podpreti to misel, postati njen nosilec in steber v prvem začetnem obdobju. Bil je zares človek daljnovidnih pogledov in načrtov v našem skupnem slovenskem narodnem prostoru.

Dr. Kazimir Humar je bil človek velikih potez, človek močne in prepričevalne besede, bil je skratka velika osebnost v našem prostoru. Pri Katoliškem glasu je bil skupno z dr. Francem Močnikom in g. Jožetom Jurakom usmerjevalec skupne demokratične misli, bil je človek trdnih in močnih ter kristalno čistih idej v času skoro petdesetletnega enoumja in je znal vsak teden s svojimi uvodniki v KG voditi delo in misli celotnega slovenskega demokratičnega tabora v zamejstvu.

Bili so težki tisti časi obsedenega enoumja tudi pri nas in vsa čast gre ljudem, kot je bil dr. Humar, ki so znali v mračnih dneh nositi baklo svobode, demokracije in krščanskih vrednot tudi v naši skupnosti.

Nikdar ni omahnil v svojih globokih načelih, nikdar ni klonil, ne pred fašističnim zatiranjem prej, nato pa niti ne pred vabljevimi sirenamimi novih časov.

Ohranil ga bom za vedno v spoštljivem spominu prav zaradi njegove neomajne predanosti demokratičnim vrednotam, krščanskim pristnim nazorom ter globoki ljubezni do svoje domače grude, do svoje domovine, do svojega slovenskega naroda.

Drago Štoka

Zaščito imamo. Kaj zdaj?

Končno zaščita! Pod lipo odpiramo tokrat debato o tem, kaj nas čaka sedaj, ko smo končno dosegli to, za kar smo si prizadevali več desetletij. Ne bomo se osredotočili na to, kako bomo sestavljali paritetni odbor, niti ne kako bomo konkretno uveljavljali pravice, ki nam jih zakon pripisuje. Tri sogovornike, ki so se tokrat pridružili klepetu pod lipino krošnjo, smo vprašali, ali smo še zadosti vitalna skupnost, da bomo znali koristiti zakon. Koliko moči imamo? Smo še mladi, življenjski? Je pripadnost slovenski narodnostni skupnosti za nas sploh še vrednota?

Prav to zadnje vprašanje je v tem trenutku bistveno, zgleda pa, da ga po velikem dogodku ob godovnem dnevu slovanskih zavetnikov nihče ni poglobljajal. Ko bomo vprašali skupino mladih - otrok slovenskih staršev (ali iz mešanih družin) - ki jih bomo srečali na "multikulturalni" šagri na Krasu, ali se čutijo Slovenci ali kaj drugega, kaj nam bodo odgovorili? Kaj, če bomo opazili, da se med seboj pogovarjajo denimo v tržaščini, če bodo rekli, da je Slovenija tuja država, če ne bodo brali slovenskih časopisov in revij, ne poslušali slovenskega radia in gledali slovenskih televizijskih programov, če bodo popolnoma ravnodušni do vsega organiziranega življenja naše skupnosti?

Skupnost bi se morala začeti spraševati o idejah, o vrednotah, o tem, kako naprej.

V tokratnih prispevkih trije sogovorniki mlajše generacije, prof. Loredana Guštin, ravnateljica državnega pedagoškega in družboslovnega liceja A.M. Slomšek, podjetnik Štefan Pahor, vsestransko aktiven pri MOSPu in v skavtski organizaciji, ter Milko Di Battista iz Števerjana, študent na Ekonomski fakulteti in skavtski voditelj, skušajo ugotoviti, kje smo, katera je startna točka naše manjšine. Ne iščejo globljih vzrokov za stanje, v katerem se nahaja naša skupnost, morebitne rešitve le nakažejo. Probleme bomo pod lipo morda poglobljali še kdaj drugič.

Zaščitni zakon imamo: smo kot manjšina "zmožni", da zakon uresničimo? Smo bolj obrnjeni v prihodnost ali v preteklost? Bojim se, da nam je z odobritvijo zaščitnega zakona zmanjkal element, ki je zadnjih nekaj let našo manjšino silil k enotnosti in sožitju. Kdo ve, če bomo znali najti skupen jezik, ko bo treba pri posameznih krajevnih upravah uveljaviti konkretna pravila in norme za izvajanje toliko pričakovanega zakona.

Pri tem razmišljanju se mi, žal, poraja sum, da v današnji zmedi vrednot slovenstvo zaseda vedno manj pomembno mesto, posebno med mlajšimi rodovi. Po moji oceni smo kot manjšina preveč zazrti v svoje korenine in premalo negujemo porast na naši vedno manj košati krošnji. Investicija v mladino je, po mojem mnenju, bistven pogoj za naše preživetje.

Loredana Guštin

POVRŠNOST PA TAKA *POD ČRTO*

Ni bil naš namen komentirati rzsodbo sodišča, ki je bivšega domobranskega podčastnika in goriškega hotelirja Vinka Levstika obsodilo na 12 let zopora zaradi umora dveh partizanov. Obsojenčev odvetnik se bo namreč pritožil na prizivno sodišče, tako da končna sodba še zdaleč ni izrečena. Tu pa bi se zaustavili ob nekaterih spodrsrljajih v tržaškem italijanskem tisku, ki je sledil procesu. Tržaški italijanski dnevnik Il Piccolo je rzsodbi posvetil precejšnjo pozornost in veliko prostora na

svojih straneh. Vendar je tudi v tem primeru, kot žal večkrat, zagrešil vrsto grobih netočnosti, ki postavljajo vprašanje, v kolikšni meri dopisniki Piccola v Sloveniji dejansko poznajo slovenske razmere in obvladajo slovenski jezik.

Članek, objavljen v Piccolu dne 16. junija, je namreč Levstika iz podčastnika kar povišal v častnika 114. domobranske DIVIZIJE (ali ni šlo za 114. četo?), namesto dveh pa naj bi bil kriv umora kar 13 partizanov. Zato se človek upravičeno sprašuje, koliko so do-

pisniki Piccola o Sloveniji in slovenščini sploh poučeni. Take cvetke se namreč redno pojavljajo v člankih, ki se nanašajo na dogajanje v naši matični domovini, kar daje misliti, da Piccolo, kljub odprtejši politiki do Slovenije in Slovencev, še vedno označuje tista površnost, da ne rečemo omalovaževanje, v obravnavanju vsega, kar je slovensko. In vendar ima tržaški italijanski dnevnik tudi nekaj kakovostnih sodelavcev slovenske narodnosti. Zakaj jim ne zaupa v večji meri?

Če hočem biti iskren, moram povedati tako: bojim se, da je lahko zaščitni zakon bolj negativna kot pa pozitivna stvar. Značaj osebe, naroda, se pokaže v težavah. Ko moraš delati za svoje preživetje, takrat daš najboljše od sebe. Ko pa dosežeš vrhunec, potem je težko ostati na vrhu. To ne pomeni, da smo na vrhuncu, kje pa!

Nevarnost pa je, da celotna manjšinska stvarnost zaspi v prepričanju, da nas bo zakon sam po sebi reševal iz težav. Manjšina se mora zavedati, da bo uspešna, v kolikor se bo znala prilagajati novim izzivom, v kolikor bo znala tekmovali z večinsko skupnostjo in matico. Preveč let smo se zapirali v naše dvoranice na proslavah in čakali na zaključne zakuske, prevec let smo samo a priori hvalili, kar se je ustvarjalo in delalo pri nas, s tem pa izgubljali občutek za mero in za objektivne zunanje ocene. Manjšino bo rešila kvaliteta ponudba na vseh področjih: v šolstvu, športu, gledališču in tudi v podjetništvu. Nas ni toliko kot Južnih Tirolcev, zato je naša naloga iskanje kakovosti še toliko važnejša. Samo to bo lahko skupaj z zaščitnim zakonom botrovalo preživetju in uspehu naše manjšine.

Štefan Pahor

Slovenski dijaki na manifestaciji za zaščitni zakon.

“Stati in obstati” to geslo ponazarja stanje slovenske narodne skupnosti v zamejstvu od prihoda Italije v naše kraje. To stanje poznajo že zidovi, mi bo marsikdo potrdil, ne da bi se vprašal, če je danes taka trditev primerna za nadaljni obstoj manjšine. Naj me kdo ne razume slabo, sam ne zagovarjam ukinitve sedanjih oblik in načinov ohranjanja narodne, kulturne in jezikovne identitete, ampak gledam na situacijo iz drugega zornega kota. Naša manjšina me spominja na malo podjetje, ki se na vsak način hoče zoperstaviti grozečemu sovražnemu prevzemu. Upravni svet mrzlično gleda na podatke poslovanja in sprejema sanacijske programe, ki bi drastično zmanjšali izdatke ter na trgu povečali kotacijo delnic ter tako onemogočili namere prevzema podjetja.. O tej tematiki me je na univerzi profesor na kratko poučil, “podjetje, ki dovolj vlaga v razvoj, ne bo nikoli deležno sovražnega prevzema, saj ga bodo konkurenti raje videli kot partnerja.”

Osebn mislim, da nam znotraj naše manjšine primanjkuje prav razvojne miselnosti. Delovati razvojno pripomore k zmanjšanju zunanjih pritiskov, pomeni pa tudi vlagati v izobraževanje ljudi, zlasti mladih, ki bodo bodoči dejavniki nadaljnega razvoja. Tega je pa danes malo ali skoraj nič. Slovenska šola mora biti glavni dejavnik v tem razvoju, saj bi morala zaradi omejenega števila vpisov nuditi nadstandarden pristop do učenca ali dijaka, če ne že individualnega. Tudi izdatnejše štipendiranje diplomskega in podiplomskega študija v zameno za kratkoročno ali dolgoročno delo znotraj manjšinskih institucij bi lahko zapolnilo vrzeli pri upravljanju.

Samo z razvojem lahko presečemo ta začarani krog, v nasprotnem primeru bo na koncu marsikomu zmanjkalo moči. Brez izzivov ni prihodnosti in ti so vedno sad sedanjih težav in preteklih napa.

Milko Di Battista

.....**POD ČRTO**

NA ROB NEKI PROSLAVI

Tudi zamejski Slovenci so proslavili 60-letnico ustanovitve Osvobodilne fronte (prej Protiimperialistične fronte). Slovenska kulturno-gospodarska zveza je v tržaškem Kulturnem domu priredila osrednjo proslavo z godbami, zbori in recitacijami ter z govorom njenega predsednika Rudija Pavšiča.

No, kljub različnim ocenam o vlogi in pomenu OF, pa vendar ne moremo zanikati dejstva, da se je na Primorskem zanjo opredelila velika večina Slovencev, ki so v njej videli predvsem edino

sredstvo za rešitev izpod italijanskega fašističnega jarma in za priključitev k Sloveniji oziroma takratni Jugoslaviji. Pri tem je sodelovalo tudi veliko takih, ki so OF sicer podpirali, a se niso strinjali s komunističnim sistemom in so po drugi svetovni vojni v naših krajih osnovali npr. Slovensko demokratsko zvezo, katere naslednica je Slovenska skupnost, ali pa drugo krovno organizacijo, Svet slovenskih organizacij. Te organizacije pa k pripravi osrednje proslave OF niso bile povabljene, čeprav tudi one izhajajo iz

njenega izročila. Zakaj? Zakaj si ena sama organizacija ponovno lasti ekskluzivni monopol nad narodnoobrambnim in protifašističnim bojem naših ljudi?

O tem je pred kratkim v Primorskem dnevniku napisal zelo zanimivo razmišljanje pisatelj Boris Pahor, ki je opozoril na ponoven poskus prilaščanja neke dediščine, ki bi morala biti skupna, seveda če na OF pomislimo kot na pluralistično organizacijo, ki ima za prvenstveni cilj narodovo ohranitev in razvoj, ne pa ideološki ekskluzivizem.

tigrovci v spomin

V Slivnem so 17. junija na rojstni hiši tigrovskega voditelja, obojenca na II. tržaškem procesu, javnega delavca in zdravnika dr. Dorčeta Sardoča (1898-1988) odkrili spominsko ploščo. Postavila sta jo Društvo TIGR in Sklad Dorče Sardoč.

Slavnostni govor je imela Lida Turk, ki je z rajnim Sardočem posnela vrsto pogovorov za radio Trst A, nato pa uredila v knjigi Tigrova sled njegovo izredno pomembno pričevanje o ilegalnem narodnoobrambnem delu pod fašizmom. Njen govor objavljamo v celoti.

Spregovorili so še prof. Vera Tuta Ban, predsednik Društva TIGR Franjo Batagelj, podžupanja Mariza Škerk Kosmina in župnik Franc Švara. Kulturni spored so oblikovali igravec Alojz Milič, Fantje izpod Grmade in nabrežinski mladinski zbor Kraški slavček.

Dragi ugledni gostje, Slivenci, tigrovci in borci, lep pozdrav vsem! Pozdravljeni vsi udeleženci današnje slovesnosti in sploh, kot je na kratko dejal dr. Sardoč v enem od svojih redkih javnih nastopov v Bazovici leta 1980, dragi Slovenci!

Točno današnjega dne pred trinajstimi leti nas je presenetila vest, da je nenadoma sklenil svojo življenjsko pot dr. Dorče Sardoč. Kot da bi pokončnemu človeku, ki mu je človeška volja hotela dodeliti nenaden konec, pripadala hitra in dostojanstvena smrt, brez onemoglosti in betežnosti, kljub visoki starosti pokončna, smrt, na katero se je skoro petdeset let prej že pripravil in ki bi bila ravno tako dostojanstvena, saj bi po njegovem mnenju kronala njegovo življenjsko delo. Njegova glavna misel v noči pred skorajšnjo ustrelitvijo je bila, kot je sam povedal, prav ta, da bi umrl kot zahtevajo okoliščine.

Paragrafi, ki so jih določali izredni zakoni posebnega sodišča, nenaravni sad nenaravnega in ne večno veljavnega prava, so ga zapisali smrti, ko mu je bilo 43 let, zato pa mu je usoda, višja sila ali božja volja, ki so nad nami in pred katerimi moramo priznati svojo nemoč, namenila še dolgo življenje.

In tega življenja se hočemo spomniti danes tu, kjer se je začelo ob izteku devetnajstega stoletja, v vasi, ki stoji skoro na pol poti med Gorico, krajem njegove mladosti in formacije ter počitka ob večeru življenja na eni strani, in med Trstom, mestom nje-

govega političnega delovanja in poklicnega dela na drugi. Le nekaj najzgodnejših let svojega življenja je Dorče preživel v rojstni vasi, toliko, da se mu je kraški kamniti svet zapisal v dušo, mu vrezal poteze v suhi obraz, da mu je burja izostrila duh,

da se je odsev morja zsvetil v njegovem pogledu. Le prebliski, nejasni, prezgodnji, da bi prišli v zavest, so se mu zapisali v spomin, a svojo življenjsko pripoved, ko se je leta 1980 odločil zanjo in jo kot zadnje dejanje svoje obveze za Primorsko poklonil svojim rojakom, je pričel prav tu, na tem mestu: Rodil sem se še v prejšnjem stoletju v Slivnem pri Nabrežini. V par strnjenih stavkih je, kot smo slišali na začetku današnje proslave, skušal prikazati trd boj preproste kraške družine za golo preživetje.

Njegovo nadaljnje življenje je zgodba revnega fanta iz Slivnega, ki je bil vedno jetičen, kot je sam napisal, ki se je kot otrok preživljal na vse mogoče načine, ki pa je dosegel svoje cilje, doštudiral in

Odkritje spominske plošče na rojstni hiši dr. Dorčeta Sardoča v Slivnem

preživel dolgo, trdo in naporno, a po svoje zadovoljivo življenje, v okoliščinah, ki so bile dane, in si ga kljub tem okoliščinam tudi sam krojil; lahko bi celo rekli srečno življenje, ki ga je zavestno doživljal kot protagonist, ne da bi se prepustil usodi in toku dogajanja. Njegovo pričevanje je pripoved o tem, kako ga je življenje utrdilo, da mu ni bil noben napor prehud, nobena žrtev prevelika, nobeno ponižanje tako hudo, da bi ga zlomilo.

Zdaj je njegovo ime vklesano v kraški kamen, vklesano, da se ne izbriše za njim sled, da ostane kot zgled navezanosti na lastne korenine in predanosti svoji zemlji, kot dokaz, kako stopa skozi življenje človek, ki išče moč predvsem v samem sebi.

Ko govorimo o dr. Sardoču - tigrovcu -, ne moremo mimo njegovih strogih pogledov, njegove neizprososti, njegove brezkompromisnosti in v neizpovedljivi nelagodnosti, ki jo ta drža izzove, si postavljamo razna vprašanja, a sam Dorče Sardoč v opisovanju dobe, ki je bila izredna, nenormalna in je zato tudi zahtevala izredne izbire in ljudi, ki jim ni bila nobena cena previsoka, utemelji svoje poglede in odločitve in jih postavi v zgodovinski okvir. Taka je bila doba, tak je bil čas. In dr. Sardoč je sam proizvod in simbol izrednega časa, človek, ki je v svoji premočrtnosti šel tako daleč, da je menil, da je bila obsodba, ki ga je zapisala smrti, pravična, sad izrednega zakona. Kdor je ideji, stvari, toliko žrtvoval, ima pravico, da svoje mnenje tudi o tem pove, napiše in na njem vztraja. Človek, ki se je v noči pred ustrelitvijo, ki mu je bila namenjena, v svojih mislih poslovil od najdražjih, sam sebi dopovedoval, da se mora pred eksekucijskim vodom obnašati, kot zahtevajo okoliščine in potem mirno zaspal, lahko izpove tudi to svoje prepričanje.

Na življenjski poti dr. Sardoča ne zasledimo omahovanj ne obupavanja, kljub mračnim časom nobene mračnosti. To je le neomajen pogled človeka, ki v svoji asketski drži izredno intenzivno doživlja pomembne trenutke svojega življenja in jih že med dogajanjem samim uokviri v širši kontekst, jim da zgodovinsko dimenzijo, ki ga poplača za vse. To je drža človeka, ki v hudih trenutkih ne misli na svojo lastno usodo, človek, ki se ne pritožuje, ki je tudi v nemogočih okoliščinah odprt do vseh, ki

kaže zanimanje za vsakega človeka, prijatelja ali sovražnika, sojetnika ali ječarja, tovariša ali pripadnika druge politične skupine. Zato je njegova drža univerzalna in zadobi njegov pogled na upor proti raznorodovanju in represiji, upor primorskih ljudi, splošno veljavno vrednost, ki je lahko skupna vsakemu posamezniku in vsakemu narodu, ki se bori za svobodo in za obstoj. Zato je v tisti noči pred 15. decembrom, ki bi morala biti njegova zadnja, lahko zaspal, zato nam je lahko ob duševnem naporu, ki ga je zahteval štirinajst dni trajajoči proces, ošibel od poldruga leta ječe, vročičen od dolge poti, ki jo je opravil uklenjen, zdelan od plovbe po razburkanem morju, lahko izpričal svoj prihod v dosmrtno ječo, ergastolo, na majhen skalnati otok Santo Stefano, kamor je bil dodeljen skupaj s Francem Kavsom, možem z dinamitnim pasom, ki naj bi ugnobil duceja in samega sebe.

Tako je Sardoč o tem zapisal:

Ko smo prišli na breg in se začeli vzpenjati po ozkih stopnicah, vklesanih v skalo, se je nekaj zamajalo v moji notranjosti. Malo hudo mi je bilo. Mogočen vtis je napravila name ta ječa. Saj sem bil že prej po več ječah, a ko sem hodil po skalnatih strmih stopnicah, se nisem mogel zadržati, da ne bi Kavsu ponovil oporoke Janeza Evangelista Kreka: Vi vsi, ki ste seme izkrvavelega naroda, mislite le eno, kako boste vse svoje moči, vse svoje zmožnosti posvetili Jugoslaviji.

Prišla sva do vrha. Karabinjer je udaril s tolkačem, vrata so se odprla in vstopila sva v ječo Santo Stefano.

Ob tako intenzivnem doživljanju tragičnih trenutkov svojega življenja nam je dr. Sardoč posredoval veliko aktualnih naukov, čeprav ne živimo več ne v času fašizma ne v vojnem času ne v času Tigra, čeprav imamo zdaj normalna sredstva za uveljavljanje svojih pravic, kot je sam dejal ob razglabljanju o dvomih in pomislekih, ki jih njegova pripoved lahko izzove. Iz njegovih besed lahko izluščimo nauke, ki so veljavni za vse čase.

Potem, ko je v prvi dobi svojega življenja dal velik poudarek svojemu zgodnjemu navdušenju za neko idejo, zanimanju za javno življenje, prav nič nisem bil pasiven v tem pogledu, je zapisal, se je ob prvi

Občinstvo pred Sardočevo rojstno hišo v Slivnem.

veliki krivici, ki ga je dvajsetletnega pripeljala pred vojno sodišče, dokončno odločil za študij, kot pripravo na hude čase. Rekel sem si: v boj proti tem krivicam ne moreš kot kmečki fant, ampak se moraš izobraziti, nekaj moraš postati. To je bil moj preobrat.

Mladim je ob svojem prihodu v Trst ob koncu dvajsetih let posvetil veliko skrb v času, ko se je razbohotilo prav tisto množično mladinsko gibanje, ki je moralo kmalu preiti v ilegalo in iz katerega je črpalo predvsem Tigr. Stari politiki in prosvetarji - tako pravi - niso znali najti stika z mladino oziroma so mislili, da je to drobiž, ki ne pride v poštev. Kar pa ni res. Starejši morajo poskrbeti, da jih bodo mlajši nadomestili.

Leta 1938 se je dr. Sardoč uprl predlogu, da bi nesli spomenico Mussoliniju, ko je ta obiskal Trst, in to čeprav je prišel namig od zgoraj. O nesprejemanju direktiv in diktatov so že prej rapravljali v odboru, ki se je oblikoval v Trstu v prvih tridesetih letih. Glede obiska slovenske delegacije pri Mussoliniju je dr. Sardoč menil, da nimamo kaj iskati tam, kjer nimamo kaj pričakovati, kjer nam zapirajo vrata v obraz. Bilo mi je neprijetno, pravi dr. Sardoč, ne zaradi mene, ampak zaradi poraza, ki so ga doživeli s poslanico. Bil sem ogorčen, prav trpel sem. Hudi-marja, sem rekel, še smo hlapi. In še: Ni vedno prav, kar zahtevajo od nas. Manjšina je drobiž. Zdaj ne bi bilo tako, vsaj mislim da ne.

A predvsem nas v ključnih zgodovinskih trenutkih presunejo njegovi jasni pogledi in presenetljivo svetle misli ob tragičnem vrhuncu tudi njegove osebne zgodbe: ob drugem tržaškem procesu, ki se je odvijal od 2. do 14. decembra 1941 in ki se ga bomo letos ob 60-letnici še posebno slovesno spomnili. V trenutku, ko si je obetal le svinec v hrbet, je Dorče Sardoč že gledal naprej in ocenjeval, kaj bo ta proces pomenil v zgodovini Primorske: ko bodo zastopniki naše države sedeli med zmagovalci za mizo mirovne konference, bo ta zgodovinski proces predstavljal adut, neke vrste menico, ki jo bo Italija morala plačati. Kako močno vero je moral imeti človek, ki se je pripravljal na smrt, da je decembra 1941 tako razmišljal o bodočnosti svojega naroda!

Podrobno nam Dorče Sardoč opiše dolgo proce-

Slavnostni govor je imela Lida Turk.

duro za vstop v dvorano, vrsto šestdesetih obtožencev, ki ob rožljanju verig stopajo skozi podzemni hodnik, prihod v veliko sodno dvorano, v kateri ni bilo niti enega človeka, ki bi dobrohotno pogledal obtožence. Podroben opis se konča z besedami: Pogled po dvorani je bil lep.

Pred kratkim je politik mlajše generacije na podoben način izpovedal svoj občutek ob zboru slovenskih krajevnih u-

praviteljev v veliki dvorani deželnega sveta. Smisel njegovih besed je bil prav ta, da je bil pogled po dvorani lep.

In res, če se je zdel dr. Sardoču lep pogled po dvorani, kjer je zasedalo Posebno fašistično sodišče, kako se nam ne bi zdel lep pogled na deželno dvorano, kjer so sedeli številni slovenski predstavniki, ki so kot nekdanji obtoženci z vseh krajev Primorske prišli iz vseh krajev, kjer živijo Slovenci v Italiji.

Kako se nam ne bi zdel lep spomin na množico na goriškem Travniku, kako se nam ne bi zdel lep pogled na župane iz vseh obmejnih krajev, ki so stali z nami pred cerkvijo Sv. Antona v Trstu pred letom dni, ob prisotnosti ljudi, ki ne govorijo našega jezika, ki pa nas prijazno nagovorijo in izkažejo prijateljstvo. In v takih trenutkih se zavedamo, da gre zasluga za vse to tudi in predvsem dr. Sardoču in vsem tistim, ki so kljubovali in upali v boljše čase.

A povrnimo se nazaj, v Slivno, kjer se je Dorče Sardoč rodil leta 1898. Le malo časa je preživel v tej hiši. Njegova življenjska pot je potekala predvsem v Gorici in Trstu. Vmes je bilo več zasilnih postaj po Evropi v iskanju najboljših možnosti za študij in morda tudi v nemiru mladosti; več je bilo tudi prisilnih domov, v vseh tržaških zaporih, v Kopru, na otoku Lipari in Santo Stefanu in za kako prenočitev še marsikje, od avstrijskih zaporov do krajših postankov vzdolž italijanskega polotoka. V svojo rojstno vas se je povrnil potem ko so mu Slivenci pripravili prostor v svoji sredi, kjer zdaj počiva, med Krasom in morjem. Danes se vrača dokončno s svojim imenom vklesanim v kraški kamen, najslavnejši Slivenc: MOŽ, - kot je zapisal pisatelj Boris Pahor - KI MU JE BIL BOJ ZA SVOJ ROD ASKEZA.

Lida Turk

UMRL MSGR. TOMASINO

Dne 9. maja je umrl dolgoletni rabeljski župnik msgr. Pietro Tomasino. Zadnja leta je živel v duhovniškem domu v Vidmu. Rodil se je v Subidu 16. januarja 1919 in bil posvečen v duhovnika leta 1945 v Vidmu. V letih 1951-92 je bil župnik v Rablju, kjer je med drugim dal zgraditi cerkev, a je tudi doživel propad naselja po zaprtju rudnika.

34. SREČANJE PEN NA BLEDU

Od 24. do 27. maja je bilo na Bledu 34. mednarodno srečanje pisateljev, ki ga je priredil slovenski center PEN.

Okrogla miza Pisateljev za mir, ki jo je vodil Venko Taufer, je bila 25. maja posvečena človekovim pravicam in pisateljevi poklicanosti.

RADIJSKI ODER

27. junija je imel Radijski oder svoj redni občni zbor, na katerem je bil izvoljen novi odbor RO. Ta je za predsednika izvolil inž. Marjana Jevnikarja, obenem pa se je zahvalil Lučki Peterlin Susič, ki je kot predsednica reševala hude probleme društva v zadnjih treh letih. Inž. Marjan Jevnikar sodeluje pri RO že skoraj tri desetletja in kot glasbeni asistent ter tehnik skrbi za tehnično dovršenost slušnih iger.

BARVE ČASA

Ob 30-letnici Televizije Koper-Capodistria je bila 17. maja v Kopru slovesnost z naslovom Barve časa. Slavnostni govornik je bil predsednik republike Milan Kučan.

MEINE FREUNDIN, DIE HARMONIKA

Tržaški harmonikar Denis Novato je za svoj 25. rojstni dan izdal pri tržaški založbi Pioneer Records zgoščenko s svojimi že uveljavljenimi in novimi skladbami, ki jih tudi sam izvaja kot solist ali v raznih sestavih. Naslov ji je dal v nemščini: Meine Freundin, die Harmonika, spremna knjižica pa je v italijanščini, slovenščini in nemščini.

NAGRADE

V Narodni galeriji v Ljubljani je Slovensko muzejsko društvo 25. maja podelilo Valvasorjevo nagrado za leto 2000 skupini iz Muzeja novejše zgodovine v Celju, ki je pod vodstvom sedanje ministrice za kulturo Andreje Rihter postavila stalno razstavo Živeti v Celju.

Društvo slovenskih skladateljev je 4. junija podelilo Kozinovo nagrado 70-letnemu skladatelju Ivu Petriču za opus petih godalnih kvartetov iz let 1956-96.

Levstikovo nagrado, ki jo podeljuje Mladinska knjiga, sta za življenjsko delo prejela pesnik in pisatelj Kajetan Kovič ter slikarka Anka Gošnik Godec.

Delovo nagrado Kresnik pa je ponovno prejel pisatelj Drago Jančar, in sicer za roman Katarina, pav in jezuit.

SKUPAJ V TRETJE TISOČLETJE

Pod tem geslom je bil 25. in 26. maja v Podbonescu v Benečiji 12. kongres zveze beneških in drugih emigrantov Slovenci po svetu.

KROŽEK PREMİK

Novi tržaški krožek Premik je 26. maja priredil v Kulturnem domu v Trstu razpravo o slovenstvu, ki je vzbudila precej odmevov v tisku. Vodila sta jo Gorazd Bajc in Martina Slavec, sodelovali pa so še antropologinja Marija Jurič Pahor, pesnik Bert Pribac in publicista ter profesorja Ivo Kerže in Igor Škamperle.

MARIJIN DOM V ROJANU

Štiridesetletnice blagoslovitve Marijinega doma v Rojanu, ki je bila 28. maja 1961, so se spomnili Rojančani 3. junija s prireditvijo, na kateri so nastopili Rojanski cerkveni pevski zbor, glasbeniki Koncertne pobude Rojan Paolo, Valentina in Štefan Bembi, Erika Bužečan, Martina Feri in Andrej Pegan. Matejka Maver, Franko Žerjal in Štefan Pahor so pripravili videoposnetek o gradnji in blagoslovitvi Marijinega doma. Slavnostni govornik je bil msgr. Stanko Zorko.

Društvo slovenskih izobražencev v maju in juniju

Ivo Jevnikar in zgodovinar dr. Boris Mlakar (levo); dr. Irena Orel je predstavila knjigo dr. Mikhailova (desno).

Ob koncu redne letne sezone Društvo slovenskih izobražencev ni zmanjšalo svoje dejavnosti. Tudi v maju in juniju je redno pripravljalo kulturna srečanja v Peterlinovi dvorani v središču mesta. V ponedeljek, 7. maja, je bil tako gost društva operni pevec in glasbeni publicist Juan Vasle, Slovenec iz Argentine, ki že desetletje živi v Sloveniji in dela v ljubljanski Operi. Naslednji ponedeljek, 14. maja, je zgodovinar dr. Boris Mlakar predaval o okupaciji Slovenije leta 1941, o prvih odzivih in dilemah med okupacijo. V ponedeljek, 21. maja, so v Peterlinovi dvorani vrteli angleški dokumentarec o zločinih italijanske vojske med drugo svetovno vojno. Film je komentiral zgodovinar prof. Jože Pirjevec. Zadnji ponedeljek v maju je dr. Andrej Beličič pokazal posnetke sedemdnevni ameriških pustolovščin "Po brzicah Grand Canyona". V ponedeljek, 4. junija, je prof. dr. Irena Orel z ljubljanske Univerze predstavila delo dr. Nikolaja

Mikhailova "Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine". Naslednji ponedeljek, 11. junija, je dr. Ivan Štuhec nazorno prikazal delo slovenske sinode. V ponedeljek, 28. junija, pa sta

Društvo slovenskih izobražencev in Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček skupaj priredila okroglo mizo o rezultatih upravnih volitev v naši deželi. Na okrogli mizi, ki jo je vodil Rafko Dolhar, so spregovorili Peter Močnik, Igor Dolenc, Igor Radovič in Danilo Šavron. V Ponedeljek, 25. junija, sta DSI in Knjižnica Dušana Černeta skupaj z Goriško Mohorjevo družbo priredila večer, na katerem so predstavili knjigo "Umetnost XX. stoletja na Goriškem in v Posočju". Knjigo so predstavili Marko Tavčar, Marko Pozzetto in Marko Vuk. Zadnji ponedeljek Društva slovenskih izobražencev v sezoni je bil 2. julija, ko so se spomnili 25-letnice smrti in prihodnje 90-letnice rojstva velikega kulturnega in narodnega buditelja na Primorskem prof. Jožeta Peterlina. Prof. Marija Cenda Klinc je na sklepnem večeru društva predstavila spominske zapise dr. Draga Štoke z naslovom "Jože Peterlin v mojem spominu".

Andrej Beličič o potovanju po brzicah Grand Canyona (zgoraj, na sredi); Marko Pozzetto, Marko Vuk in Marko Tavčar na predstavitvi knjige "Umetnost XX. stoletja na Goriškem in v Posočju" (levo); na zadnjem večeru letošnje sezone pa je Marija Cenda Klinc predstavila knjigo spominov Draga Štoke o kulturnem delavcu Jožetu Peterlinu (desno).

1000 LET GORICE

Ob 1000-letnici prve pisne omembe Gorice z izvirnim slovenskim imenom se je zvrstilo več pomembnih prireditev.

Zveza slovenske katoliške prosvete je po scenariju Janeza Povšeta 1. junija pripravila veličastno prireditev Gorica, glej! Režiral jo je Adrijan Rustja. Nastopili so zbori, igralci, komorni ansambel in gibalno-plesna skupina.

Kar 57 slovenskih ustanov in društev iz goriške občine pa je 19. junija priredilo na goriškem gradu koncert Vlada Kreslina in Beltinške bande. Priložnostni govor je imela Mara Černic.

FOTOGRAFIJE EMILA DOKTORIČA

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so 31. maja odprli razstavo fotografij prof. Emila Doktoriča Spomini v črno-belem. Gre za zanimivo goriško prosvetno in planinsko dokumentacijo, ki jo je pred očetovo 90-letnico uredila Vida Doktorič. Na sporedu je bil tudi kulturni program, govoril pa je časnikar Jurij Paljk.

CECOVINI-REBULA

Tržaška pokrajinska uprava je izdala korespondenco med tržaškima pisateljema Manliom Cecovinijem in Alojzom Rebulo Carteggio scazonte (Šepavo dopisovanje). Gre za skupno 40 pisem, ki sta si jih v letih 1995-2000 izmenjala nekdanji vodja italijanskih prostozidarjev in tržaški župan ter katoliški pisatelj in mislec, vidni predstavnik slovenske manjšine. Kljub velikim razlikam se med njima spleta ploden dialog o smislu življenja, absolutnem, kulturi, narodnostnem in političnem položaju v Trstu.

DRUŠTVO TRŽIČ

Društvo Tržič, ki povezuje Slovence v Laškem in mu predseduje Bernardka Radetič, je od občine dobilo primerne prostore v Ul. Valentinis 84. Ob odprtju 27. maja je nastopila skupina Akord iz Podgore, ki jo vodi Mirko Špacapan.

NOVI CELOVŠKI ŠKOF

V Krki na Koroškem so 23. junija umestili novega krškega (celovškega) škofa, 49-letnega dosedanjega pomožnega škofa na Dunaju Aloisa Schwarza. Spregovoril je tudi v slovenščini in poudaril pomen slovenske manjšine. Tudi del liturgije je bil v slovenščini.

SLOVESNOST V ROGU

12. spominska slovesnost v Kočevskem Rogu, posvečena domobranecem in drugim povojnim žrtvam revolucije, je bila 10. junija. Somaševanje je vodil beograjski nadškof in metropolit Stanislav Hočevnar. Po maši sta govorila Tine Velikonja in Ivanka Kozlevčar.

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXX. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali cikel pesmi.

2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do **15. DECEMBRA 2001**. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti in prozi naj ne presejajo deset tipkanih strani, cikel poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).

3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan - Bajc in prof. Ester Sferco, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo

prva nagrada	500.000 lir
druga nagrada	300.000 lir
tretja nagrada	200.000 lir

za pesem ali cikel pesmi:

prva nagrada	200.000 lir
druga nagrada	150.000 lir
tretja nagrada	100.000 lir

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku - Prešernovem dnevu - na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2002. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerne za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

10 LET NEODVISNOSTI

Ob 10-letnici slovenske državne samostojnosti se je zvrstilo veliko proslav in drugih pobud. Osrednja državna proslava je bila 25. junija na Trgu republike v Ljubljani. Slavnostni govornik je bil predsednik republike Milan Kučan, daljši pozdrav pa je imel tudi nemški kancler Schröder. Sloveniji je obljubil podporo Nemčije pri vključevanju v Evropsko zvezo in Nato, jasno pa je tudi povedal, da se zaveda odgovornosti za vse zlo, ki ga je nemški narod povzročil slovenskemu. Za scenografijo kulturnega programa, ki ga je režiral Matjaž Berger, je poskrbela Tržačanka arh. Anastazija Korsič.

Dan prej sta imeli veliko slavje na Kongresnem trgu v Ljubljani socialdemokratska stranka in Nova Slovenija.

Dne 27. junija je predsednik republike Kučan izročil upokojenemu ljubljanskemu nadškofu dr. Alojziju Šuštarju zlati častni znak svobode Republike Slovenije.

V Trstu je 20. junija priredila sprejem slovenska generalna konzulka Jadranka Šturm Kocjan.

Že 24. maja so na ljubljanskem gradu odprli razstavo *Od sanj do resničnosti*, ki govori o slovenski zgodovini v luči krepitve državnosti od ustoličevanja na Gosposvetskem polju do osamosvojitve. Izšel je tudi debel katalog-zbornik. V Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani sta arhitekta Jana Valenčič in Miha Dobrin nanovo postavila razstavo o Slovencih v Londonu leta 1991. V Narodni in univerzitetni knjižnici pa je Rozina Švent pripravila razstavo *Končno samostojni*, ki govori o vlogi izseljencev in zdomevcv pri osamosvajanju.

Zveza zgodovinskih društev Slovenije in druge organizacije so 21. in 22. junija pripravile v Brežicah simpozij *Slovenska osamosvojitve 1991 - pričevanja in analize*. Z referati so nastopili zgodovinarji in protagonisti dogodkov izpred desetih let.

TULLIO ZAGHET

25. maja so v Trstu pokopali glasbenika Tullia Zagheta. Orglati je začel v Rojanu, po poroki z glasbenico Nado Žerjal pa je pomagal pri cerkvenem zboru pri Sv. Ivanu v Trstu. Ženi, hčerki Nevi in sinu Andreju izrekamo ob izgubi iskreno sožalje.

1. MESTO ZBORU T. TOMŠIČ

V Varni na Bolgarskem je bilo od 23. do 28. maja zborovsko tekmovanje. Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane je med 26 tekmovalci dosegel absolutno prvo mesto. Njegov dirigent, Tržačan Stojan Kuret, pa je prejel posebno nagrado kot najboljši dirigent na tekmovanju.

TABOR V ŠENTVIDU

V Šentvidu pri Stični je bil 16. in 17. junija že 32. Tabor slovenskih pevskih zborov. Udeležilo se ga je 200 zborov s kakimi 6.000 pevci. Zamejski zbori so imeli svoj tradicionalni koncert na prvi večer.

Skupni nastop je dirigiral Igor Švara, slavnostni govornik pa je bil tržaški pesnik Miroslav Košuta.

TARVISIO, TRBIŽ, TARVIS

S tem trojezičnim naslovom je občinska uprava na Trbižu izpeljala mednarodni natečaj za šolarje in dijače sosednjih krajev. Nagrajevanje je bilo 31. maja. Ob tej priložnosti je Rudi Bartaloth predstavil knjigo *Slovenskega kulturnega središča Planika o hišnih imenih v Žabnicah*, sad otroškega raziskovalnega tabora leta 1999.

15. PREMSKO SREČANJE

Združenje književnikov Primorske in Zveza kulturnih društev iz Ilirske Bistrice sta 16. junija priredili na gradu v Premu že 15. Premsko srečanje primorskih ustvarjalcev z obeh strani meje.

SLAVJE V ŠTEVERJANU

Konferenca Svetovnega slovenskega kongresa za Italijo, ki ji predseduje Marjan Terpin, je 28. junija skupno s Krožkom Anton Gregorčič iz Gorice priredila v Sedejevem domu v Števerjanu slovesnost ob 10-letnici slovenske neodvisnosti.

Pela sta mešani zbor F. B. Sedej in pa moški kvartet pod vodstvom Vladimira Čadeža. Nagovore so imeli predsednik SSK za Italijo Marjan Terpin, podpredsednik Dino Del Medico, predsednik Združenja veteranov vojne za Slovenijo Srečko Lisjak in podpredsednik SSK Tomaž Pavšič. Slavnostni govornik je bil prvi predsednik demokratične slovenske vlade, ki je izpeljala osamosvojitve, Ljotze Peterle. Prireditelji so tudi podelili priložnostna priznanja skupini primorskih teritorialcev.

UMRL STANISLAV RENKO

Po dolgi bolezni je 5. junija umrl v Trstu nekdanji dolgoletni odgovorni urednik Primorskega dnevnika Stanislav Renko. Rodil se je 28. avgusta 1911 v Nadanjem selu pri Pivki. Študiral je v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, kjer je leta 1937 diplomiral iz gozdarstva. V svoji stroki je delal v Jugoslaviji, v prvem povojnem obdobju pa v okviru jugoslovanskih oblasti v Trstu in Gorici. Med vojno je bil partizan.

Od leta 1947 do upokojitve leta 1974 je delal na Primorskem dnevniku, od tega 27 let kot odgovorni ali glavni urednik. Kot tak je bil v središču bujnega tržaškega političnega dogajanja kot vidni zastopnik slovenskega "titovskega" tabora. Dvakrat je bil obsojen in kar 21-krat se je moral zagovarjati na sodišču. Po vojni je bil v Trstu tudi v vodstvih Osvobodilne fronte, nato Neodvisne socialistične zveze in Slovenske kulturno gospodarske zveze kot tudi več kulturnih ustanov.

V letih 1962-74 je Renko urejal Bollettino d'informazione degli Sloveni in Italia, ki je objavljial pomembnejše dokumente in seznanjal italijansko javnost z manjšinsko problematiko. V Jadranskem koledarju je v letih 1957-73 objavljial *Dokumente borbe Slovencev pod Italijo*, o čemer je izdal tudi več brošur in razprav. Za časnikarsko delo je prejel več odlikovanj.

8. TABOR

SLOVENCEV PO SVETU

Izseljensko društvo Slovenija v svetu je 23. junija priredilo v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani 8. Tabor Slovencev po svetu.

Okrogla miza, ki jo je vodil Andrej Vovko in so jo oblikovali Vinko Ošlak, Janez Pucelj, Matija Ogrin, Ivo Kerže in Andrej Bajuk, je bila posvečena narodni zavesti kot povezovalnemu členu med Slovenci doma in po svetu. Pred tem so imeli uvodne posege predsednik društva Slovenija v svetu Boštjan Kocmur, pisatelj Zorko Simič in voditeljica Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu državna sekretarka Magdalena Tovornik.

Na taboru je somaševanje vodil ljubljanski pomožni škof Alojzij Uran. Nastopil je pesnik in igravec Tone Kuntner, za konec pa so s svojim nastopom začeli turnejo po Sloveniji Bariloški vrabčki, manjša slovenska otroška pevška skupina iz Bariloča v Argentini, ki jo vodi Lučka Kralj Jerman.

BOGAT NIZ PRIREDITEV IN FESTIVAL V MAVHINJAH

Ob koncu šolskega leta, glasbenih tečajev in kulturnoprosvetne sezone se je na Tržaškem, Goriškem in v videmski pokrajini zvrstilo toliko zaključnih prireditev, nastopov in drugih pobud, da jih je nemogoče navajati. Stekli so tudi tradicionalni prazniki na prostem.

Nedvomno pa izstopa 4. zamejski festival amaterskih dramskih skupin, ki ga je v dneh od 22. junija do 1. julija priredilo Športno kulturno društvo Cerovlje-Mavhinje. Večer za večerom je privabljal na trg v Mavhinjah veliko število gledalcev. Na ogled sta bili tudi razstavi vezenin in likovnih del. Vse-slovenska žirija je le s težavo izbirala med tolikimi navdušenimi nastopajočimi. Podelila je nagrade za kategorije otroških iger in odraslih skupin ter tri posebna priznanja.

Pogled na oder pred mavhinjsko cerkvijo (zgoraj) in igralci gledališkega krožka ŠKK med predstavo pod šotom (spodaj).

BRALNE ZNAČKE IN DOSP

Na slovenskih vrtcih, osnovnih in srednjih šolah na Tržaškem so 19. maja delili bralne značke. Priljubljeno prireditev je obogatilo sodelovanje sedmih zamejskih in šestih matičnih ustvarjalcev.

Letošnje 29. Dijaško obmejno srečanje Primorske (DOSP) je pripravila Škofijska gimnazija v Vipavi. Prireditelji so udeležencem z obeh strani meje ponudili več možnosti za srečanje in manj tekmovalnih športnih disciplin.

JEREMITIŠČE

Starodavni zaselek Jeremitišče pri Štandrežu ostaja v središču dogajanja na Goriškem zaradi namere oblasti, da ga uničijo z vključitvijo v tovarno postajališče, in živahnega odpora domačinov in širše javnosti.

Dne 7. junija so na tamkajšnji Zornovi domačiji predstavili dvojezični zbornik Jeremitišče - štandreški zaselek skozi srednji vek do danes, ki ga je uredil Damjan Paulin, obsega pa več tehničnih razprav.

NABREŽINSKI KOT: HUDA SMRTNA ŽETEV

V devinsko-nabrežinski občini je junija smrtna kosa kar trikrat boleče segla v vrste zaslužnih slovenskih javnih delavcev.

V bolnišnici v Tržicu je 9. junija umrl Orlando Žbogar. Rodil se je 10. maja 1941 v Štivanu, odrasčal pa v Devinu. Kot podjetnik je v Samatorci ustvaril uveljavljeno družinsko turistično kmetijo. Več let je bil tajnik občinske sekcije Slovenske skupnosti.

Dne 21. junija je umrl Jožko Antonič iz Mavhinj, rojen 16. aprila 1947. Po poklicu je bil elektrotehnik, v prostem času pa med stebri domačega prosvetnega dela. Tudi on je bil svojčas občinski tajnik Slovenske skupnosti.

Dne 25. junija pa je podlegel neozdravljivi bolezni Nevenko Gruden iz Nabrežine. Rodil se je 19. septembra 1945, vodil matični urad na občini, dolga leta je bil aktiven v SSK, zlasti pa duša Kulturnega društva Igo Gruden in Športnega društva Sokol v Nabrežini.

ZABLATNIKOV DAN

Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik iz Celovca je posvet, ki je bil 26. maja v Kulturnem domu v Pliberku ob Zablatnikovem dnevu 2001, posvetil Pomenu etnoloških raziskav za spoznavanje in prepoznavanje regij.

NOVOMAŠNIKI

Slovenska Cerkev ima letos 17 novomašnikov. Skoraj vsi so bili posvečeni 29. junija v ljubljanski oz. mariborski stolnici ter na Sv. Gori (za koprsko škofijo). V zamejstvu ali zdomstvu letos ni novomašnikov.

Izmed 17 novomašnikov jih je 8 škofijskih duhovnikov, 9 pa je redovnikov (2 jezuita, 2 kapucina, 2 minorita, 1 frančiškan, 1 salezijanec, 1 klaretinec). V koprski škofiji je le en jezuitski novomašnik.

Skupno je 11 novomašnikov iz ljubljanske nadškofije, 5 iz mariborske, 1 pa je iz koprške škofije.

MATURE

V Trstu in Gorici so se 20. junija začele mature, po novem državnih izpiti.

Na goriških slovenskih višjih srednjih šolah je 29 kandidatov, v Trstu pa 122.

SPOMINSKA PLOŠČA JOŽETU DULARJU

Janez Hudeček med odkritjem spominske plošče Jožetu Dularju, ob njem Andreja Brancelj Bednaršek, dr. Matjaž Kmecl in Leon Gregorčič (foto M. Bezek Jakše)

V Metliki so 8. maja letos svečano odkrili na pročelju njegovega doma spominsko ploščo slovenskemu pisatelju Jožetu Dularju, delo likovne ustvarjalke Mladene Brancelj. Jože Dular se je rodil na Dolenjskem v Vavti vasi pri Novem mestu leta 1915, a je v dolgih letih svojega življenja v mestu ob Kolpi postal po srcu Belokranjec. Kot profesor slovenščine je najprej služboval v Domžalah, Ljubljani in končno v Metliki, kjer si je ustvaril družino in bil od leta 1951 ravnatelj Belokranjskega muzeja. Na tem mestu je marljivo vztrajal celih trideset let. S sodelavci je spodbujal nastanek tega muzeja in bil med njegovimi ustanovitelji. Posebej je bil pozoren na varovanje etnološke dediščine Bele krajine. Njegova je tudi zasluga, da je v Metliki nastal iz začetne manjše zbirke najpomembnejši Gasilski muzej Slovenije.

V tridesetih letih se je začel oglašati s pesmi v Mentorju, Mladiki in Domu in svetu. Leta 1939 se je povezal v Literarni klub s tremi drugi-

mi ustvarjalci - Ivanom Čampo, Severinom Šalijem in Francetom Novšakom. O tem v knjigi: J. Dular, J. Kastelic, Literarni klub 1939-1941, samozaložba, Metlika-Ljubljana 1999. Prva njegova pesniška zbirka Zveste menjave je izšla leta 1941, leta 1945 pa druga Trepetajoča luč. Obe kažeta na epsko usmerjenost avtorja.

Poznan pa je bil tudi po svoji prozi. Njeni začetki segajo v leto 1936 z objavami v Mladiki. Pisal je še v Mohorjev koledar in v Dom in svet. Prva njegova zbirka proze iz leta 1943 nosi naslov Ljudje ob Krki; istega leta pa je to tematiko dopolnil roman Krka umira. Štirideset let kasneje je Dular izdal še roman Krka pa teče naprej. Vmes sta izšli povesti Andrej in Katja (1961) in Udari na gudalo, Jandre (1967).

Izpod njegovega peresa je tudi veliko zgodovinske publicistike, sad njegovega delovanja v muzeju. Avtobiografsko delo Zapiski iz Fuxovega vinograda je bilo izdano leta 1995; osebni spomini, široko uprti v prostor in čas mesta, v katerem je živel - Metlike, pa se razbohotijo v delu Mesto nad Bojico (1997).

Iskrivega, hudomušnega in živahnega ustvarjalca, podjetnega muzealca ter odprtega ljubeznivega in prijetnega človeka se je na slovesnosti v začetku maja spomnil dr. Matjaž Kmecl z besedami, ki niso bile le priložnostne in s katerimi je poudaril vse žlahtne poteze lani preminulega pisatelja. Spomine je dopolnil Janez Hudeček in poslušalstvo širše popeljal v razmišljanje o narodni kulturi, o slovenski knjigi in slovenski identiteti. V imenu Društva slovenskih pisateljev je Hudeček spominsko ploščo tudi odkril.

Pisatelja Jožeta Dularja so se istega dne še posebej spomnili na slovesni akademiji ob 50-letnici Belokranjskega muzeja, ki je bil pokojnemu ustvarjalcu tako pri srcu. O njem je spregovorila ob prisotnosti slovenske ministrice za kulturo Andreje Rihter sedanja ravnateljica muzeja Andreja Brancelj Bednaršek.

EVROPSKA ANTOLOGIJA

Evropski poslanec Mitja Volčič je v slovenskem šolskem centru v Gorici 6. junija predstavil Evropsko antologijo. Slovenski prevod dela, ki vsebuje dokumente in razprave o evropskem združevanju, je nastal na njegovo pobudo, uvod zanj pa je napisal predsednik evropske komisije Romano Prodi.

GLAS NAŠIH ZBOROV

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je na zasedanju svojega sveta v Finžgarjevem domu na Opčinah 18. junija predstavila novo, bogato številko svojega zbornika Glas naših zborov. Ob tej priložnosti so za predsednika sveta ZCPZ izvolili župnika Toneta Bedenčiča, medtem ko je na čelu izvršnega odbora prof. Zorko Harej.

ČASNIKARSKA ZBORNICA

Na volitvah v časnikarsko zbornico je bil 27. maja potrjen kot eden izmed dveh predstavnikov poklicnih časnikarjev iz Furlanije-Juljske krajine v vsedravnem svetu v Rimu Miro Opett iz Trsta. V deželni odbor pa je bil izvoljen Tom Marc. Oba sta prejela po največ glasov. V nadzorni odbor je bil izvoljen publicist Andro Merku.

knjige

**DUŠAN JELINČIČ:
UMOR POD K2**

“Mlada angleška naveza je v prvih jutranjih urah vstopila v mogočno severno steno Eigerja. Zvezde so bledele, a do zore je bilo še daleč. Walt, Richard in Bruce so bili odlično pripravljene in napredovali so hitro in brez zastojev. Sredi dopoldneva so že pustili za seboj težko prehodno poč in rdečo pečino ter se približevali strah zbudajoči Hinterstosserjevi prečnici. Bili so zadovoljni in sproščeni.”

Tako se začne roman Dušana Jelinčiča z naslovom *Umor pod K2*, ki je izšel konec decembra lani pri koprski založbi Lipa. Prve strani romana nam prinašajo dokaj podroben opis vzpona na Eiger, pri katerem sodelujeta dve samostojni navezi, med katerima pa pride po sili razmer do usodnega stika in zapleta. Že na samem začetku se pokažejo velike razlike med člani obeh navez: prvo sestavljajo trije angleški alpinisti, drugo pa dva mlada Pakistanca. Angleža Walt in Richard sta zaverovana vase in v svojo plezalsko ambicijo. Zviška gledata na Azijca in se takoj izkažeta kot negativna lika. Težavnost vzpona se ob nevihti še stopnjuje in bralec zasluši tragedijo. To pa bo pisateljeva ustvarjalna domišljija prestavila na mejo med nesrečo in umorom. Eden izmed Angležev pade in obvisi na vrvi, druga dva pa si rešita življenje tako, da žrtvujeta soplezalca in presekata vrvi, ki vse tri usodno povezuje. Nesreča torej, grozljiva že sama po sebi, a toliko hujša in zlovesča zaradi posledic, ki se bodo iz nje izvile. Tragedija na gori je namreč le uvod v dogajanje romana, ki bo bralcu ponudil še celo vrsto napetih dogodkov.

Roman ima simetrično zgradbo: na začetku je opisan usodni zaplet, na koncu pa skoraj enako dolgi razplet, prvi z naslovom Pot v prekletstvo zla, slednji, kot pendant, Beg iz prekletstva zla. Osrednji del, kakih 120 strani brez naslova, je razdeljen v tri poglav-

ja, ta pa v več krajših pripovednih enot. Močna razčlenjenost bralcu lajša branje, istočasno pa ga sili, da hiti dalje, saj se tok pripovedi pretrga ravno na točki, ki odpira nove dvome in ustvarja nova pričakovanja.

Dušan Jelinčič je postavil dogajanje v gorski svet, kjer so že razmere tako ostre, da so plezalci stalno v mejnih položajih, kar je seveda odlična osnova za napeto pripovedovanje. Če se znotraj tega zgostijo med plezalci še številna nasprotstva, ki jih narekujejo tekmovalnost, ljubosumje, zavist in častihlepje, je zmes eksplozivna. Toda iz daljave preteklosti prihajajo prikazni mrtvih in nato se pojavljajo skrivnostne smrti v znamenju nerazrešljivih nesreč ali kot posledica načrtovanih umorov. Ena smrt je povezana z drugo in verigi ni videti konca, in nihče pravzaprav ni več povsem nedolžen.

Ker gre za kriminalko, ni primerno, da razkrijemo njeno vsebino, lahko pa vsaj navržemo nekaj ugotovitev. Kombinacija alpinizem - kriminalka je nedvomno zanimiva. Eiger in K2 sta neka simboli nedostopnosti gora in imata v svoji zgodovini veliko tragedij, tudi takih, ki so ostale skrivnostne in nerazrešene, predvsem Eiger vzbuja najtemnejše fantazije. Še do pred kratkim je bila ta gora pravi izziv in njena severna stena je podobna pokopališču. K2 je najzahtevnejši med osemtisočaki, torej je avtor premišljeno izbral ravno ti dve gori za prizorišči opisanih umorov. Kriminalka je že po svojem bistvu zapletena konstrukcija z mehanizmom, ki mora brezhrebno delo-

vati. To zgradbo je Jelinčiču uspelo smiselno sestaviti, edini odmik vidim le v motivaciji uboja zaradi mamil, kar je glede na postavitev med vrhunske alpiniste nekako neutemeljeno. Pa vendar vemo, da kriminalka ni nujno realistična, ampak le verodostojna pripoved. In to pričujoča zgodba nedvomno je.

Med kvalitete pripovedi spadajo napetost, hitrost tempa in dobri dialogi, a tudi tekoč jezik s prepričljivimi opisi napredovanja na gori in živahnimi skicami iz življenja v bazi.

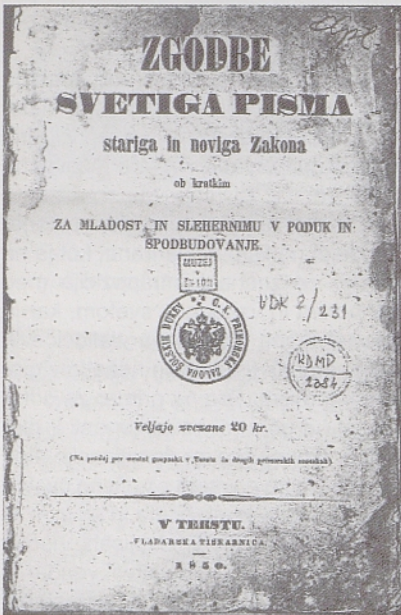
Zanimanje pa vzbujajo tudi avtorjeve ideje, ne tiste deklarirane, kot je na primer že znana kontrapozicija med zahodnim in vzhodnim svetom, kar je že nekakšna stalnica v Jelinčičevih delih, ampak tiste, ki so nekako v globini pripovedi. Gre na primer za odtujenost od gore, ni zaljubljenosti v plezanje, ampak gre za demitizacijo alpinizma. Edino povsem pozitivno čustvo je tisto, ki povezuje očeta in sina, in to v obeh predstavljenih dvojicah. Visoko je ocenjeno tudi prijateljstvo, vendar je nekaj redkega. V knjigi ne nastopa niti ena ženska, kar je po svoje tudi zanimivo, predvsem če pomislimo, kolikšno težo so odigrali ravno ženski liki v prejšnji Jelinčičevi knjigi Ljubezem v času samote. Pomembno mesto v zgodbi ima obravnavanje zla, vendar najdemo na koncu precej predvidljivo ugotovitev/sporočilo o tem, da prihaja pomiritev iz spoznanja, kako maščevanje ne prinaša toliko zaželene pomiritve. Zanimivejša se zdi končna izjava enega izmed najbolj negativnih likov, da ima vsakdo nekaj krivde. Ta stavek, izrečen kot nujna in najbanalnejša obramba, odpira v resnici morje razmišljanja.

Jelinčič je ustvaril tekočo, napeto in privlačno zgodbo v skladu z zahtevami žanra kriminalke. Avtorjeva ustvarjalna domišljija se je lepo razživela sredi ledenikov in višinskih taborov, v polni akciji in živih dialogih, tako da bodo bralci radi segli po knjigi.

Magda Jevnikar

Mladika
V VSAKO
SLOVENSKO
DRUŽINO

Sodelovanje s semeniško knjižnico v Ljubljani

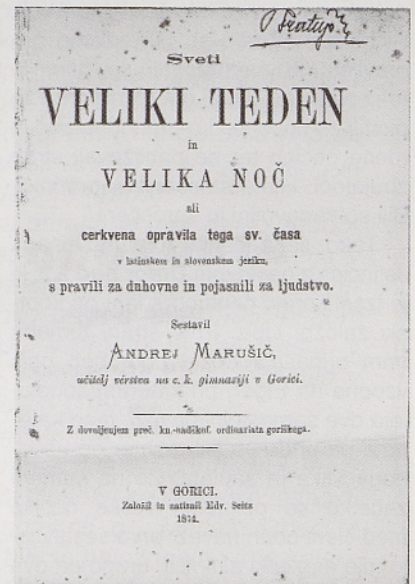
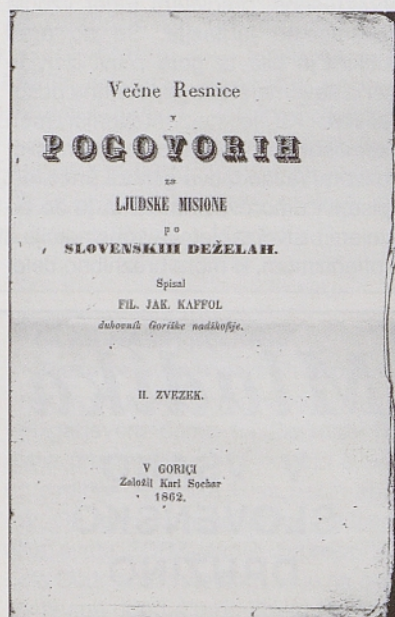
Semeniška knjižnica v Ljubljani je bila ustanovljena kot knjižnica družbe "Accademia operosorum" v Ljubljani. Baročna dvorana za knjižnico je bila urejena v novem semenišču, ki ga je v letih 1708-17 zgradil C. Martinuzzi. Knjižnica ima v lasti veliko starih rokopisov, tiskov, preko 25 inkunabul, bogato zbirko baročnih opernih libretov in druge redkosti. Leta 1894 so dozidali prostore za novejšo zbirke. Ker je prvotni del knjižnice edina značilna baročna knjižnica v Sloveniji, so bili njena baročna dvorana, oprema in prvotni knjižni fond leta 1951 razglašeni za kulturni spomenik.

Že pred leti smo vzpostavili stike s semeniško knjižnico v Ljubljani, ki jo upravlja in vodi gospod Marijan Smolik. Letos pa smo začeli bolj intenzivno sodelovanje z izmenjavo knjižnega gradiva. Semeniški knjižnici smo dostavili večje število knjig, ki so bile

izdane in tiskane v zamejstvu, v zameno pa smo prejeli lepo število slovenskih tiskov iz 19. stoletja.

Najstarejši knjižni izdaji, ki smo ju prejeli, sta iz leta 1814, in sicer "Nedelske pridige", k' jih je dal natifniti P. Pashkal Skerbinz, guardian in fajmashter v' Lublani per Materi boshji pred MŪstam in "Prasnishke pridige", k' jih je dal natifnit P. Pashkal Skerbinz, guardian in fajmashter v' Lublani per Materi Boshji pred Móstam. Prva knjiga obsega 522 strani, druga pa 266 strani.

Med darovanimi knjigami je vsekar za našo knjižnico najbolj zanimiva knjiga, ki je izšla v Trstu: "Zgodbe svetiga pisma stariga in noviga Zakona" za mladost, in slehernimu v poduk in spodbudovanje. Knjigo je izdala C. K. Primorska zaloga šolskih bukev in je bila tiskana v Trstu leta 1850 pri Vladarski tiskarni in obsega 318 strani.

Zanimiva je tudi knjiga "Večne resnice v pogovorih za ljudske misione po slovenskih deželah". Spisal Fil. Jak. Kaffol duhovnik Goriške nadškofije. Knjiga je izšla v Gorici pri založbi Karl Sochar, leta 1862. Knjižnica Dušana Černeta ima II. zvezek, ki obsega 157 strani.

Prav tako je izšla v Gorici tudi knjiga "Sveti Veliki teden in Velika noč ali cerkvena opravila tega sv. časa" v latinskem in slovenskem jeziku, s pravili za duhovne in pojasnili za ljudstvo. Delo je sestavil Andrej Marušič, učitelj verstva na c. k. gimnaziji v Gorici. Knjiga je izšla v Gorici leta 1874. Delo je založil in natisnil Edv. Seitz in obsega 407 strani.

Naše vezi s Semeniško knjižnico v Ljubljani bomo skušali še poglobiti ter z izmenjavami knjižnega gradiva izpopolniti knjižna fonda obeh knjižnic. Ob tej priliki se iskreno zahvaljujemo gospodu Marijanu Smoliku za darovane knjige ter za pomoč pri našem delu.

za smeh in dobro voljo

“Ta tekočina sicer muh ne ubija,” razlaga prodajalka, “pač pa jih tako omami, da lahko ubijete dve hkrati.”

Po partiji pokra:

- Vse sem zaigral! Tako slabo kot danes še nisem igral.

- Ali si že kdaj prej igral?

- Torej ste imeli požar?

- Da. Rešila sem samo golo glavo.

- Kako to?

- Zgoreli so mi vsi klobuki.

- Ali je učiteljica ugotovila, da sem ti pri nalogah pomagal?

- Da, očka. Rekla je, da tako majhen fantek, kot sem jaz, ne more napraviti toliko napak.

- Moral vam bom izpuliti vse zobe, ker so čisto piškavi.

- Vsaj enega mi pustite!

- Kaj vam pa bo?

- Da bom videti lepši, kadar se bom nasmejäl.

- Ali je tu morje globoko?

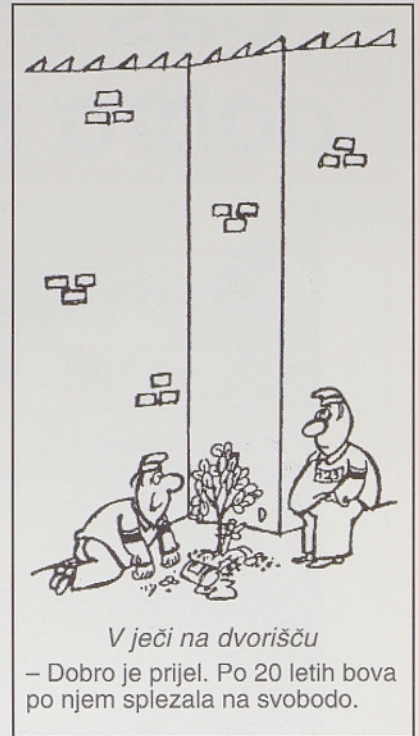
- Mislím, da ne. Vsi, ki tu plavajo, imajo glave nad vodo.

- Žal vas ne moremo zavarovati, ker niste stari 95 let.

- In kaj potem? Statistike ugotavljajo, da umre v teh letih zelo malo ljudi!

- Natakár, danes pa bi rad nekaj, česar še nikoli nisem imel.

- Možgane?

- Gospod doktor, dajte mi zdravilo proti rdečemu nosu, prosim.

- No, ja,... vam je pa res vseeno, če ste kateri všeč ali ne, saj ste že stari.

- Ne gre za to! Veste, vsak, ki me sreča, me vpraša, kje se dobi dobro vino.

ČRKA BESEDO NAREDI, KAKO TI JO ŠKRAT SKAZI

- negujte vztrajno svoje **roge** (roke)
- treba je ohraniti **kost** med manjšino in večino (most)
- gost je bil deležen pozornosti in **masti** (časti)
- zgrešena **baba** slovenskega jezika (raba)
- njeni **členki** so razvlečeni (članki)
- je iz slovite družine **balonov** (baronov)
- njena **lopata** je popolna (lepota)
- **blato** za pošten denar (blago)
- izpahnil si je **poleno** (koleno)
- **bober** je birmancu podaril uro (boter)
- povabili so jih na **Trdo** (Brdo)
- igra na **kljukasto** flavto (kljunasto)
- popili so **mlako** in pojedli **krote** (mleko in krofe)
- direktorjeva žena je prava **goska** (gospa)
- zdravnik je pacientu izpral **uro** (uho)
- izvoljena za **miš** sveta (mis)
- vztrajamo v **torbi** za svoje pravice (borbi)
- volilci so ure in ure čakali v **krsti** (vrsti)
- včasih je treba operirati **vile** (žile)
- **rep** svetega Frančiška je razširjen po celem svetu (red)
- pripravili so nam **burke** v kozici in piščanca v **omari** (bučke in obari)

listnica uprave

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD

Anica Trento Lombardo, Trst - 10.000 lir; Albin Zorc, Polhov Gradec, Slovenija - 5.000 lir; Aleksander Mužina, Bazovica - 10.000 lir; Marica Škrbec-Hutchison, Etobicoke, Kanada - 26.579; Anton Legiša, Trst - 30.000 lir; Joža Lenček Meze, Ljubljana, Slovenija - 5.000 lir; Ivan Štuhec, Maribor, Slovenija - 15.000 lir; Anica Zahar, Boršt - 20.000 lir; Valentin Inzko, Sveče, Avstrija - 100.000 lir.

DAROVİ V SPOMIN

V spomin na brata Dušana daruje Nada Roberts 46 \$ za Mladiko.

Čas za obdarovanje dobro knjigo je vs

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIČNICA

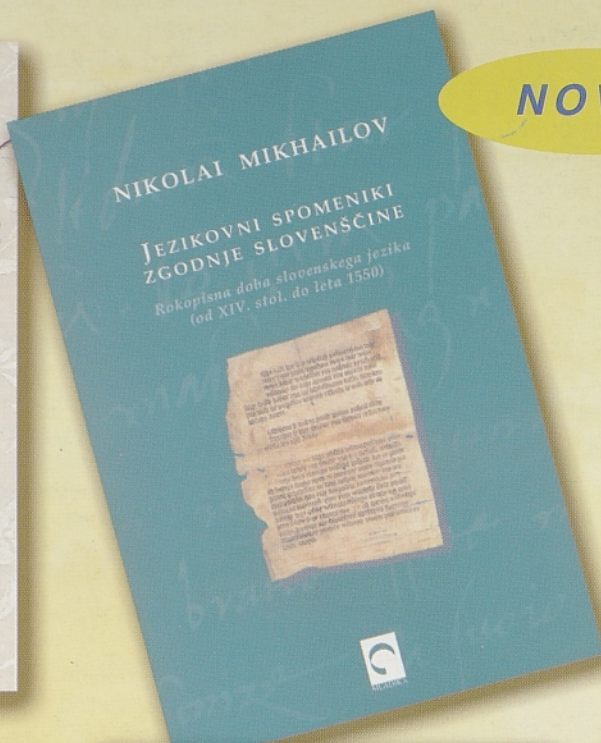
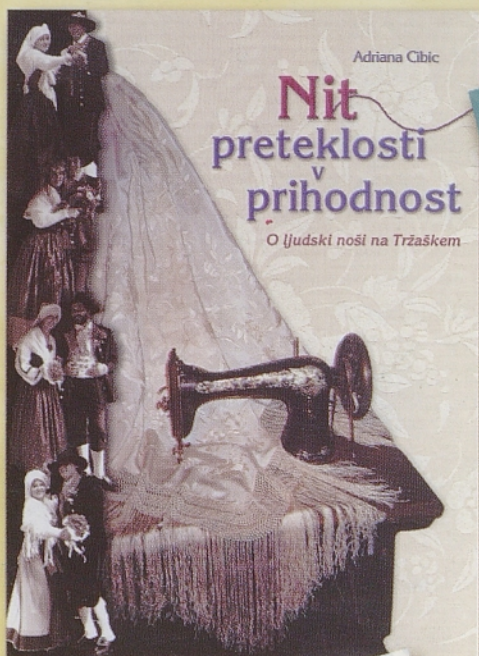
č 67

II 117 986 2001

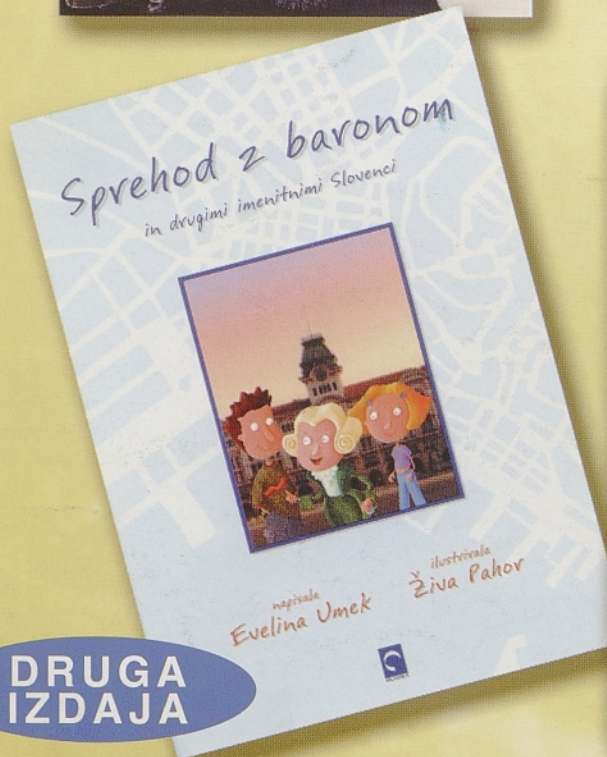

900101314,5

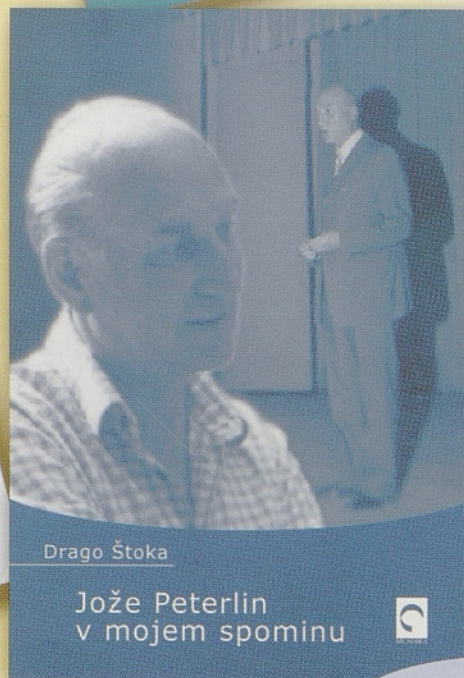
COBIS

NOVO!

DRUGA
IZDAJA

NOVO!

založba MLADIKA

MLADIKA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 - 370846, fax 040 - 633307, e-mail: urednistvo@mladika.com